

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน เพื่อศึกษาลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชนรวมถึงปัญหาในด้านการจัดสวัสดิการและวิธีการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้กำหนดการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ตอนที่ 3 วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 5 หน่วยงานใดที่เข้ามาร่วมช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะต่อวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ตอนที่ 7 อภิปรายผลการศึกษา

การวิเคราะห์ด้วยหลักของเหตุ-ผล การประเมินผลโดยการสังเกต การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสถานการณ์ซึ่งผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จังหวัดน่าน ในปัจจุบัน

ในการแสดงผลการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ผู้ศึกษาใช้ข้อมูลของชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน คือ ช่วงที่ 1 ช่วงก่อนจะก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการ ช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบัน เพราะ

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน เกิดจากประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนในอดีตรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นมาก่อนกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนในปัจจุบัน เช่น องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นต้น

ช่วงที่ 1 ช่วงก่อนจะก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการ

ข้อมูลชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 2,841 คน 804 ครัวครัว หรือ 715 หลังคาเรือน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ในช่วงปี 2531-2534 เกิดปัญหาของชุมชนอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เสื่อมโทรมลง วิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ ปัญหายาเสพติด การพนัน อบายมุขแพร่ระบาด และศีลธรรมของคนในชุมชนเสื่อมโทรมลง ครัวครัวแตกแยก ไม่อบอุ่น ทำให้ ผู้นำ พระและหน่วยงานในชุมชน จึงเริ่มต้นรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการ “บวรส.” (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย) โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหายาเสพติด ก่อน มีการใช้มาตรการทางสังคมอย่างเคร่งครัดจนประสบความสำเร็จ และยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และนำมาสู่การแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ เมื่อมี อบต. เกิดขึ้นก็เข้าร่วมด้วย รวมถึงหน่วยงานราชการต่างๆ ในปี 2541 จึงเกิด “องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน” ขึ้นอย่างเป็นทางการ พร้อมๆ กับการจัดทำ “แผนร้อยแปด” ต่อมาในปี 2544 ได้พัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกัน คือ “กินอิ่ม นอนอุ่น ผันดี” ในที่นี้ กินอิ่ม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียงพึ่งพาตนเองได้ นอนอุ่น หมายถึง การมีสุขภาพดี และผันดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหายาเสพติด และปัญหาหนี้สิน

องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

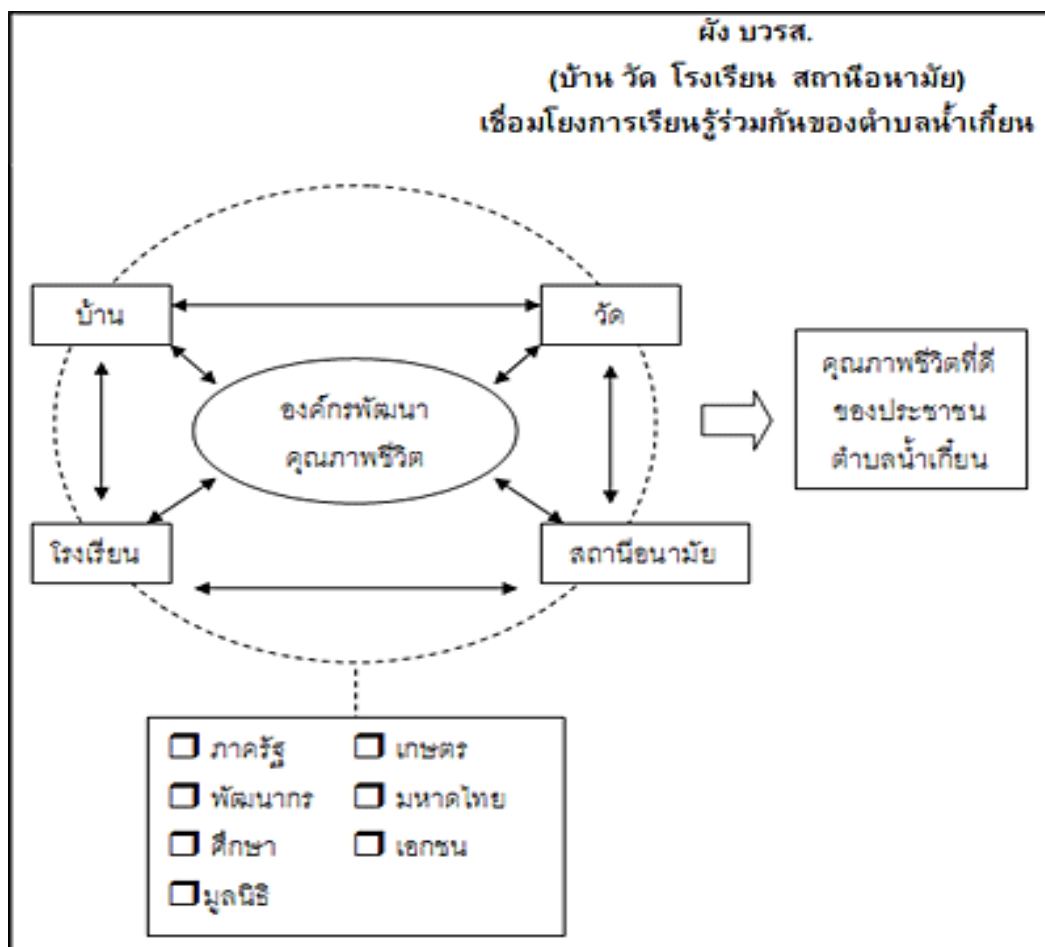
- 1) เพื่อเป็นองค์กรชาวบ้าน ในการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ การศึกษา วัฒนธรรม และสุขภาพอนามัย
- 2) เพื่อเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสาน ระหว่าง บวรส. ให้เกิดความสะดวกในการทำงานต่างๆ ในชุมชน
- 3) เพื่อเป็นองค์กรของชาวบ้านที่ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของชุมชน ประสานงานกับภาครัฐนอกพื้นที่ องค์กรเอกชนต่างๆ รวมถึงคณะศึกษาดูงาน

4) เพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่แสวงหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

แผนภูมิที่ 4.1

ผ้ง บวรส. (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย) เชื่อมโยง

การเรียนรู้ร่วมกันของตำบลน้ำเกี๋ยน

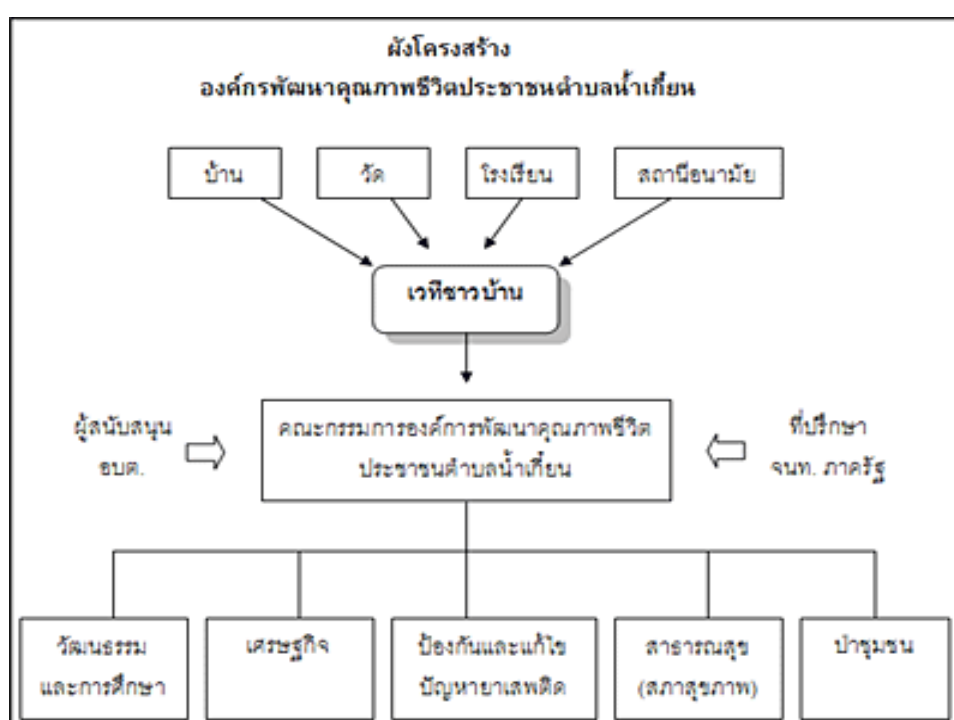
ที่มา: “หนังสือผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน,” โดย ศิริพันธ์ สารมณัฐ, 2548.

การจัดโครงสร้าง รูปแบบองค์กร เป็นรูปแบบของประชาสังคม ซึ่งคณะกรรมการมาจากทุกกลุ่มในชุมชน ปัจจุบันมีทั้งหมด 40 กลุ่ม ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล นิคมอาชีพเป็นองค์กรใหญ่ที่ประชาชนเป็นหุ้นส่วนร่วมกับ อบต. ประกอบด้วยกิจกรรมโรงงานน้ำดื่ม โรงงานอิฐบล็อก โรงสีชุมชน โรงแปรรูปอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังมีกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหาร กลุ่มทอผ้า กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มจักสาน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มรักษาน้ำเกี๋ยน กลุ่มเสียว กองทุนฌาปนกิจตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) กองทุนหลักประกันสุขภาพ ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) อาสาสมัครป้องกันพลเรือน (อปพร.) เป็นต้น

ในโครงสร้างคณะกรรมการ มีการคัดเลือกตัวแทนจาก 5 หมู่บ้าน ร่วมกับผู้นำชุมชน สมาชิก อบต. รวม 42 คน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “42 ชุนศึก” เป็นคณะทำงาน ส่วนคณะที่ปรึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งโรงเรียน สถานีอนามัย เกษตร พัฒนาการ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คณะทำงานชุดนี้ แบ่งการทำงานออกเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายการศึกษา สังคม และวัฒนธรรม 2) ฝ่ายสาธารณสุข 3) ฝ่ายเศรษฐกิจ 4) ฝ่ายควบคุมป้องกันยาเสพติด และ 5) ฝ่ายป่าชุมชน

แผนภูมิที่ 4.2

ผังโครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

ที่มา: “หนังสือน้ำเกี๋ยนชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน,” โดย ศิริพันธ์ สารมณีสู้, 2548.

แหล่งเงินทุนขององค์กร มาจากองค์กรจัดกิจกรรมหารายได้ของตนเอง จากการระดมทุนในชุมชน งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. และภาครัฐ เอกชน มูลนิธิต่างๆ รวมถึงรายได้จากคณะศึกษาดูงาน ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีคนมาศึกษาดูงานชุมชนหลายคณะทั้งที่เป็นชุมชนและหน่วยงานต่างๆ กิจกรรมสำคัญ คือ เวทีประชุมผู้นำ 42 ชุนศึก ที่เปรียบเสมือนเป็นเวทีสภาชุมชน คณะทำงานทุกคนต้องมาประชุมพร้อมกัน ห้ามขาดประชุม ในเวทีประชุมนั้น จะต้องมีการประกอบของ อบต. ทั้งฝ่ายบริหาร นำโดยนายก อบต. และฝ่ายสภาตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ครบทั้ง 5 หมู่บ้าน และผู้นำกลุ่มต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงาน หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีเรื่องที่จะเข้ามาประสานกับชุมชน ก็จะต้องเข้ามาร่วมชี้แจง หรือในเวทีนี้ เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ได้นำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตือนภัยแล้ง การป้องกันไข้หวัดนก มาแจ้งในที่ประชุมนี้รับทราบ เพื่อให้ผู้นำชุมชนนำข้อมูลข่าวสารนี้ไปกระจายต่อให้ประชาชนในชุมชนให้รับทราบทั่วกันต่อไป บางเรื่องก็จะแจ้งประกาศเสียงตามสายในวันรุ่งขึ้น เวทีประชุมนี้จะจัดขึ้นในช่วงเวลากลางคืน หลังจากที่ทุกคนทำงานเสร็จได้พักแล้ว เพื่อไม่ให้รบกวนเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน และก็สามารถเสียสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวมได้เช่นกัน หลายครั้งที่การประชุมยาวนานไปจนถึงเกือบเที่ยงคืน ขึ้นอยู่กับเรื่องที่น่ามาหารือร่วมกัน บางเรื่องมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขปัญหา ร่วมกัน เช่น การพิจารณาช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ประสบปัญหาที่อยู่อาศัย ก็จะระดมความเห็นจาก คณะทำงานทุกคนที่อยู่อาศัยกระจายอยู่ในทุกหมู่บ้าน เมื่อได้รายชื่อผู้ยากไร้มาแล้ว ก็ตกลงกัน เพื่อลงไปสำรวจ เยี่ยมบ้าน ให้เห็นความเดือดร้อนที่แท้จริงอีกครั้ง ก่อนที่จะประสานส่งต่อเรื่องให้ หน่วยงานสนับสนุนต่อไป หรืออย่างกรณีมีผู้ลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาแถวป่าชุมชน ก็ได้นำเรื่องมาหารือร่วมกัน และหาอาสาสมัครลงไปเฝ้าเวรตรวจตรา เสริมกำลังร่วมกับผู้ที่มีเวร ประจำวันนั้นอยู่แล้ว หลังจากประชุมเสร็จในตอนดึก ทีมอาสาสมัครกลุ่มนี้ ก็จะไปตรวจดูพื้นที่ และเฝ้าเวรยามกัน นอกจากนี้ยังมีการรายงานข้อมูล ความสำเร็จหน้าของกิจกรรม โครงการที่ทำอยู่ในหมู่บ้าน และตำบล อย่างเช่น อบต. ได้รายงานผลประกอบการของนิคมอาชีพให้ที่ประชุม รับทราบร่วมกัน เป็นต้น

กิจกรรมการประชุมเช่นนี้ ไม่ได้รู้กันแต่ในหมู่ผู้นำเท่านั้น แต่ชาวบ้านทุกคนจะ รับทราบร่วมกันว่า จะมีการประชุมในคืนนั้น เนื่องจากมีการประกาศเสียงตามสาย “ให้รู้ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร” ในวันถัดๆ มา ผู้นำก็จะนำเรื่องมาแจ้ง และหารือต่อในเวทีประชุมหมู่บ้าน หรือไม่ก็ใช้ศูนย์สาธิตการตลาด หรือ ร้านค้าชุมชน เป็นศูนย์กลางในการกระจายข้อมูลข่าวสาร ออกไป รวมถึงเวทีประชุมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านก็รู้เห็นการทำงานของผู้นำ 42 ชุมชน อยู่เสมอ ถ้านานไหน กิจกรรมอะไรที่ต้องการให้ชาวบ้านไปเข้าร่วม ช่วยกันทำ ก็จะกระจายไปตามกลุ่มต่างๆ หรือจัดเป็นงานร่วมของชุมชน บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน ประเด็นสำคัญอยู่ที่ชาวบ้านทุกคนพร้อมใจกันปฏิบัติตามกติกาของชุมชน ซึ่งชุมชนนั้นใช้ มาตรการสังคมในการอยู่ร่วมกันเป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในส่วนของสถานีนามัย และโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการตั้งอยู่ในชุมชน ก็มีส่วนร่วมในกิจกรรม ของชุมชนอยู่เสมอ ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพ การศึกษา และอาชีพ โดยเฉพาะ กิจกรรมด้านสุขภาพนั้น เห็นได้อย่างชัดเจน โดยทุกฝ่ายมองเรื่องสุขภาพเป็นองค์รวม สัมพันธ์กับ

วิถีชีวิตการทำมาหากิน การอยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมชุมชน และเห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกับตัวชาวบ้านเอง และคนอื่นๆ ในชุมชน ทางสถานีอนามัย ยังได้ช่วยงาน อบต. และชุมชน ในเรื่องการจัดทำระบบข้อมูล องค์ความรู้ของชุมชน เนื่องจากมีประสบการณ์ในด้านนี้อย่างมาก งานล่าสุด ได้ช่วยจัดทำระบบข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการเข้าสู่ปีที่ 2 ปัจจุบันมีสมาชิก 1,361 คน เกือบครึ่งของประชากรทั้งตำบล มีเงินออม 329,934 บาท ซึ่งจะเชื่อมโยงกับกองทุนหลักประกันสุขภาพต่อไป ซึ่งทั้ง 2 กองทุนสวัสดิการนี้ เป็นลักษณะ “กองทุนร่วมสมทบจากหลายฝ่าย” ได้แก่ ประชาชน อบต. และรัฐ เนื่องจากตำบลน้ำเกีฮ้นได้มุ่งเน้นการจัดสวัสดิการชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาของชุมชนในอดีต

การตัดไม้ทำลายป่า ชาวบ้านน้ำเกีฮ้นในอดีต มีอาชีพเป็นแรงงานเลื่อยไม้ ลักลอบตัดไม้ในป่าขุนน้ำเกีฮ้นขายให้กับนายทุน รวมถึงเข้าไปหาของป่า ล่าสัตว์ป่าและบางส่วนเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ทำกิน จนป่าขุนน้ำเกีฮ้นลดน้อยลง ลำน้ำเกีฮ้นแห้งขอด ในปี พ.ศ.2532 ชาวบ้านจึงเริ่มเดือดร้อนไม่มีน้ำกินน้ำใช้ในฤดูทำนา ข้าวในนาก็ตายซาก จนเกิดเป็นวิกฤติภัยแล้ง

การเล่นการพนัน ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัว มักจะติดการพนัน จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีหนี้สินมาก การพนันแพร่ระบาดอย่างหนัก มีการเล่นการพนันเกือบทุกประเภท เช่น ไพ่ ไฮโลว์ ปั่นแปะ ชนไก่ ชนวัว ชนกว้าง กลุ่มผู้เล่นก็จะมีทุกกลุ่มตั้งแต่ข้าราชการ พ่อบ้าน แม่บ้าน หรือแม้กระทั่งเยาวชน ยิ่งเมื่อมีงานศพในหมู่บ้าน ก็จะมีการเล่นพนันกันอย่างมาก และเริ่มมีการใช้ยาบ้าเพื่อเล่นการพนันได้ทั้งคืนไม่ให้ง่วงนอนเมื่อติดการพนัน หนี้ที่มีอยู่ก็เพิ่มขึ้น

ยาบ้า ชาวบ้านหาหนทางปลดหนี้ด้วยการเพิ่มผลผลิตในการเกษตรให้มากขึ้น โดยการทำงานหารุ่นหามค่า ยาบ้าจึงถูกนำมาใช้ในกลุ่มเกษตรกรก่อน จากนั้นได้ลุกลามไปสู่เยาวชน ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2534 ปัญหาต่างๆ ทวีความรุนแรงมากขึ้น สังคมและศีลธรรมเสื่อมถอยลง ปัญหาสังคมและอาชญากรรมก็เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ น้ำเกีฮ้นจึงเป็นชุมชนดงนักเลง ดงมือปืน และมีกลุ่มอิทธิพลมืดเกิดขึ้นในตำบลหลายกลุ่ม มีผู้ค้ายาเสพติด 12 ราย และผู้เสพจำนวนมาก

การจัดการกับปัญหาของชุมชน

ผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด 42 ชุมชน จึงเป็นชื่อเรียกที่สร้างขวัญกำลังใจและปลุกใจให้ผู้นำที่มาร่วมกัน โดยยึดหลัก

“พระเอกแบบหมู่” เป็นการฝึกกำลังของฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ฝ่ายองค์การบริหารส่วนตำบล คือสมาชิก อบต.ทุกหมู่บ้าน และฝ่ายตัวแทนชาวบ้าน ยึดหลักการทำงานแบบเสมอภาคเท่าเทียม ไม่มีใครเป็นพระเอก ทุกคนเป็นพระเอกร่วมกัน ทำงานเชิงรุกกับปัญหา (แบบดาหน้าเข้าหาปัญหา) ทุกเรื่องผ่านการร่วมคิด ร่วมวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ 42 ขุนศึก คือ ความเอาจริงเอาจัง กล้าได้กล้าเสีย ทุ่มเท เสียสละ และทุกคนต่างเคารพในกฎกติกาการทำงานร่วมกัน เช่น จะมีการปรับครั้ง 200 บาท หากกรรมการคนใดไม่เข้าร่วมกิจกรรม หรือขาดประชุม และกรรมการต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ไม่เล่นการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ทุจริต และต้องไม่เป็นผู้รับเหมา หรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้รับเหมา คณะกรรมการชุดนี้จึงเป็นแกนนำหลักในการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีความเข้มแข็งในการพัฒนากลไกการทำงานตำบลน้ำเกีฮ่วน

จากการศึกษาช่วงที่ 1 ช่วงก่อนจะก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการพบว่า ชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วนมีการดำเนินงานในการจัดการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาอย่างมากมาย ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นประเด็นหลัก แม้ว่าการรวมกลุ่มกัน ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไป แต่กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน โดยให้ทุกครัวเรือนช่วยกันลดรายจ่าย พยายามให้มีการออมเงินให้มากขึ้น แต่ในเรื่องของกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างรายได้เพิ่มในชุมชน ยังมีข้อจำกัดรวมถึงอุปสรรคจากปัจจัยสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่อีกมาก อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มที่มีอยู่มากมายนี้ ทำให้คนในชุมชนได้ช่วยเหลือดูแลกัน รักใคร่สามัคคีกัน คนส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่า การมีหลายกลุ่มนั้นดี เพราะการได้เป็นสมาชิกหลายกลุ่ม ทำให้ได้พบปะเพื่อนบ้านที่หลากหลาย และยังมีทุนที่หลากหลายในชุมชนอีกด้วย แม้จะมีความแตกต่าง แต่ก็ไม่แตกแยก ด้วยเพราะในชุมชนมีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติเป็นพื้นฐานสำคัญ รวมถึงการเคารพระบบผู้อาวุโสในชุมชน การเชื่อมโยงคนทุกกลุ่มวัยเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมของชุมชน โดยมีองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮ่วน เป็นแกนกลางในการประสานเชื่อมโยงการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ

ช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบัน

การก่อเกิดของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิกในชุมชน และจัดสวัสดิการดูแลกันในเรื่องสำคัญ 4 ประการคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

นายชูศิลป์ สารวัตนะ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน กล่าวว่า “ชาวบ้านก็อยากได้สวัสดิการ” พี่น้องชาวบ้านน้ำเกี๋ยน ได้ช่วยกันคิดเมื่อราวสิบปีที่ผ่านมาในเวทีทำแผนแม่บทชุมชน จากนั้นก็ได้มีการจัดสวัสดิการกันเองในกลุ่มเล็กๆ ตัวอย่างเช่น สวัสดิการผู้ป่วยของกลุ่มรุ่นประสานสัมพันธ์ และของสมาชิกศูนย์สาธิตการตลาดจะจ่ายเงินค่าเย็บผ้าให้สมาชิกที่นอนโรงพยาบาลคืนละ 200 บาท โดยจ่ายให้สูงสุด 3 คืน

“เงิน 1 บาท อยู่ในมือเรา ซื้ออะไรก็แทบไม่ได้ มีค่าน้อยนิดแต่เมื่อนำเงิน 1 บาท ของคนร้อยคน พันคน มารวมกันทุกๆ วัน จะกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ที่เอื้อประโยชน์ให้กับคนทุกคน”

“สวัสดิการเป็นเรื่องรวมของความมั่นคง เป็นการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข ถ้าหากเราไม่เริ่มต้นด้วยการช่วยกันเองแล้วความฝันที่เราจะมีสวัสดิการก็คงเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าต้องจ่ายมากชาวบ้านก็จะไม่ไหว ฉะนั้นวันละ 1 บาท น่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด”

ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2548 แกนนำชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนได้ไปรับฟังการจัดตั้งกองทุนสัจจะออมทรัพย์วันละ 1 บาทของครูชบ ยอดแก้ว จากจังหวัดสงขลาในห้องประชุม ที่กรุงเทพมหานคร จากนั้นจึงได้นำแนวทางที่ได้ศึกษาเรียนรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับความเป็นชุมชนชาวน้ำเกี๋ยน โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกองทุน สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก และระเบียบ ข้อปฏิบัติต่างๆ ในการเป็นสมาชิกของกองทุน ไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของกองทุน

1. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก
2. เพื่อจัดสวัสดิการไว้ดูแลสมาชิกในเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

1. ขอตรวจสอบบัญชีและเอกสารกองทุน ฯ เพื่อทราบการดำเนินกิจการของกองทุน ฯ
2. เข้าร่วมประชุมใหญ่สมาชิกของกองทุน ฯ และมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนทุกครั้ง
3. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของกองทุน ฯ ต่อคณะกรรมการและมีสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน ฯ

4. ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของกองทุนฯ

5. ต้องนำเงินออกมาให้เหรียญกษาปณ์ให้เรียบร้อยในวันที่ 3 ของทุกเดือน

6. หากพ้นกำหนดวันที่ 3 ต้องนำเงินมาออกภายใน 30 วันถัดไปที่ศูนย์ประสานงาน

กองทุนฯ

7. เก็บรักษาหนังสือสำคัญการเป็นสมาชิกกองทุนฯ ไว้ ถ้าหายให้รีบแจ้งคณะกรรมการเพื่อขอรับใบใหม่จากกองทุน

8. การย้ายที่อยู่ เปลี่ยนชื่อ นามสกุล แก้ไขวันเดือนปีเกิด หรือสถานภาพสมรสให้แจ้งต่อคณะกรรมการกองทุนฯ ภายใน 60 วัน กองทุนฯ จะได้แก้ไขหลักฐานต่างๆ ในทะเบียนให้ถูกต้อง

9. สมาชิกต้องคอยติดตามการแจ้งข่าวสารต่างๆ ของกองทุนฯ

การลาออกของสมาชิกกองทุน

การลาออกจะได้รับเงินออมคืนตั้งแต่วันแรกเข้าจนถึงวันสุดท้ายโดยไม่มีดอกเบี้ยและหักเงินสวัสดิการที่ได้รับไปก่อนแล้ว ปัจจุบันกองทุนดำเนินการมาได้ 1 ปี มีสมาชิกแล้วกว่า 1,650 คน (กองทุนเปิดรับสมาชิกใหม่ปีละ 1 ครั้ง) และมีเงินออมของสมาชิกแล้ว 1 ล้านบาทบาท

กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มหนึ่งใน 38 กลุ่ม มีสมาชิกประมาณ 1,700 คน ในปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) จัดอยู่ในกลุ่มด้านสวัสดิการ มีสมาชิกของกลุ่ม 215 คน มีนายกองการบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นประธานกลุ่ม มีคณะกรรมการกลุ่มรวม 7 คน มีวาระในการทำงานคนละ 1 ปี แต่ถ้ากรรมการชุดใหม่มีไม่ครบ กรรมการชุดเก่าสามารถสมัครเป็นกรรมการในตำแหน่งที่ว่างอยู่ได้ คณะกรรมการทั้ง 7 คน ต้องมาจากการเลือกตั้งจากสมาชิก ระยะเวลาในการดำเนินงานกลุ่มจัดตั้งอย่างเป็นทางการมาแล้ว 3 ปี ซึ่งจัดเป็นกลุ่มกองทุนที่มีความเข้มแข็งในจังหวัดน่านกลุ่มหนึ่ง ในส่วนของประธานกลุ่มมีอำนาจในการแต่งตั้งผู้จัดการกลุ่ม และเลือกที่ปรึกษากลุ่ม 3 คน รวมถึงเหรียญอีก 1 คน ที่ตั้งของกลุ่มกองทุนสวัสดิการตั้งอยู่ที่สหกรณ์ร้านค้าของหมู่ที่ 2 บ้านน้ำเกี๋ยน

สิ่งที่สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนทุกคนควรประพฤติ

ปฏิบัติ

1. มีความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน
2. มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
3. มีความรับผิดชอบร่วมกัน
4. มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน
5. มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ศูนย์ประสานงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน

1. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกีฮ่วน โทร. 054-773366
2. สถานีอนามัยตำบลน้ำเกีฮ่วน โทร. 054-708930

คำแนะนำในการออมเงินของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน

1. สมาชิกต้องนำเงินออมมาให้เหรียญกษาปณ์ประจำหมู่บ้านในวันที่ 3 ของทุกเดือน
2. หากพ้นกำหนดวันที่ 3 ของเดือนใดก็ตาม สมาชิกต้องนำเงินมาออมภายใน 30 วัน

ถัดไป ที่ศูนย์ประสานงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน

การปฏิบัติของสมาชิกที่จะได้รับสวัสดิการ ดังนี้

1. สมาชิกต้องมีการออมเงินวันละ 1 บาท ต่อ 1 คน
2. สมาชิกต้องนำเงินออมมาให้เหรียญของกองทุน (แต่ละหมู่บ้าน) ทุกวันที่ 3 ของเดือนถัดไป จำนวนเงินออมขึ้นอยู่กับจำนวนวันของเดือนที่ผ่านมา
3. สมาชิกสามารถออมเงินล่วงหน้าได้แต่ไม่เกิน 365 วัน (365 บาท)
4. สมาชิกต้องออมเงินครบระยะเวลา 180 วัน นับจากวันแรกเข้า จึงจะได้รับสวัสดิการ ยกเว้นในกรณีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุภายใน 180 วัน นับจากวันแรกเข้า จะได้รับสวัสดิการค่าทำศพ จำนวนเงิน 2,500 บาท สมาชิกจะได้รับสวัสดิการในกรณีดังต่อไปนี้

การเกิด

- สมาชิกคลอดบุตรแล้วบุตรนั้นมีชีวิตตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป จะได้รับสวัสดิการเงินรับขวัญสำหรับเด็ก จำนวนเงิน 500 บาท ต่อ 1 คน (จ่ายสูงสุดเพียง 2 คน รวมทั้งกรณีฝาแฝดด้วย)
- แม่ (สมาชิก) ที่นอนโรงพยาบาลจากการคลอดบุตร จะได้รับสวัสดิการเป็นเงินจำนวน 100 บาท ต่อ 1 คืน แต่รวมกันสูงสุดไม่เกิน 500 บาท/ปี

แก่

กรณีสมาชิกออมเงินครบตามระยะเวลาตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จะได้รับสวัสดิการดังนี้

- ออมครบ 15 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 300 บาท
- ออมครบ 20 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 400 บาท
- ออมครบ 25 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 500 บาท
- ออมครบ 30 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 600 บาท
- ออมครบ 35 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 700 บาท
- ออมครบ 40 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 800 บาท

- ออมครบ 45 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 900 บาท
- ออมครบ 50 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 1,000 บาท
- ออมครบ 55 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 1,100 บาท
- ออมครบ 60 ปี อายุ 60 ปี ได้บำนาญเดือนละ 1,200 บาท

เจ็บ

สมาชิกที่นอนโรงพยาบาลจะได้รับสวัสดิการ 100 บาทต่อ 1 คืน แต่รวมกันไม่เกิน 500 บาทต่อปี

ตาย

1. ออมครบ 180 วัน (6 เดือนเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 2,500 บาท
2. ออมครบ 365 วัน (1 ปีเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 5,000 บาท
3. ออมครบ 730 วัน (2 ปีเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 10,000 บาท
4. ออมครบ 1,460 วัน (4 ปีเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 15,000 บาท
5. ออมครบ 2,920 วัน (8 ปีเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 20,000 บาท
6. ออมครบ 5,840 วัน (16 ปีเต็ม) หากสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับค่าทำศพ 30,000 บาท

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

บทบาทหน้าที่ของประธานและรองประธานคือ

1. บริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. มีอำนาจเปิดบัญชี และฝาก ถอนเงินกองทุนจากบัญชีธนาคาร
2. นำเงินฝากของสมาชิกเข้าบัญชีธนาคาร ในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน
3. จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน

กรรมการฝ่ายจัดเก็บเงินฝากมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิกในวันที่ 3 ของทุกเดือน
2. จัดทำบัญชีรับฝากของสมาชิกทุกคนให้เป็นปัจจุบัน
3. นำเงินฝากจากสมาชิก ส่งให้คณะกรรมการฝ่ายการเงินในระหว่างวันที่ 3-6 ของ

ทุกเดือน

กรรมการฝ่ายกองเลขาและทะเบียนมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดทำทะเบียนสมาชิกกองทุน ด้วยระบบแฟ้มเอกสารและคอมพิวเตอร์
2. จัดเก็บและรักษาทะเบียนสมาชิกกองทุนไว้ที่ศูนย์ประสานงานกองทุนฯ

3. จัดทำสมุดบัญชีเงินฝากให้แก่สมาชิก

4. รับเงินฝากของสมาชิกที่เกินกำหนด จากวันที่ 3 ของเดือนแต่ไม่เกิน 30 วัน ถัดไป (ตามระเบียบ) และนำส่งให้แก่กรรมการฝ่ายการเงินภายใน 5 วัน

กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

ประกาศข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารของกองทุนให้สมาชิกรับทราบ

กรรมการฝ่ายสวัสดิการ และให้บริการสมาชิกมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. นำเงินสวัสดิการไปมอบให้แก่สมาชิกหรือผู้รับผลประโยชน์ ในกรณี เกิด แก่ เจ็บ หรือเสียชีวิต

2. ให้บริการสมาชิกในด้านอื่นๆ ตามความเหมาะสม

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ เห็นว่ามีความเหมาะสมในการที่จะเป็น ที่ปรึกษา และร่วมมีบทบาทในการบริหารกองทุนฯ บทบาทหน้าที่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

1. เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำการบริหารงานกองทุน แก่คณะกรรมการบริหารกองทุน สวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน

2. ตรวจสอบการบริหารงาน และตรวจสอบระบบบัญชีของกองทุนปีละ 1 ครั้ง หรือ ตามความเหมาะสม / สถานการณ์

จากการศึกษาช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบันพบว่า ในการดำเนินงานของกองทุนในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อสร้างพลังให้กับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับวินัยในการใช้จ่ายเงินของคนในชุมชนเป็นประเด็นหลัก โดยการก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกองทุนรวมถึงการสร้างวินัยในการใช้จ่ายเงินและการออมเงินของสมาชิก โดยเน้นปลูกฝังการสร้างความเอื้ออาทรต่อกันให้เกิดการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข โดยไม่มุ่งเน้นการกักเงินแต่มุ่งเน้นการออมเงิน เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนและสังคมต่อไป

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วนนั้นมีประเด็นสำคัญในการสร้างความสำเร็จที่เป็นอยู่ของกองทุนได้แก่

1. การสร้างพลังในการขจัดปัญหาในชุมชนโดยการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน คือ นายชูศิลป์ สารวัตนะ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วนคนปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้สร้างแนวคิดในการออมเงินวันละ 1

บาท ที่มีค่าน้อยนิดแต่เมื่อนำเงิน 1 บาท ของคนร้อยคน พันคน มารวมกันทุกๆ วันก็จะกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ที่เป็นประโยชน์กับคนทุกคน นี่จึงเป็นที่มาในการจุดประกายให้คนหันมาเน้นการออม

2. การสร้างความเชื่อร่วมกันของสมาชิกให้สมาชิกมีความเชื่ออาทรต่อกันและกัน เพราะการจัดสวัสดิการเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคง ซึ่งเป็นการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข โดยเริ่มต้นด้วยการช่วยกันเองของสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการวางรากฐานในความเชื่อเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ โดยใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ ให้เป็นสิ่งที่สมาชิกของกองทุนประพฤติปฏิบัติ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรับผิดชอบร่วมกัน ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นกองทุนที่จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกองทุนตั้งแต่เกิดจนตายของสมาชิกอย่างยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์หลักในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน คือ การส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิกโดยมุ่งเน้นไปที่การออมเป็นหลักจะไม่มุ่งเน้นการกู้ยืมเพราะเมื่อไหร่ที่กองทุนปล่อยให้สมาชิกมีการกู้แล้วจะขัดต่อความเชื่อหลักของกลุ่มกองทุนและปัญหาต่างๆ จะตามมา สังคมที่เป็นสังคมที่เอื้ออาทรก็จะเป็นสังคมที่แข็งแรงซึ่งดีและมีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น สิ่งที่กำลังจะขึ้นมานี้ทางกองทุนสวัสดิการชุมชนได้จากการศึกษาเรียนรู้ การศึกษาดูงาน ประสบการณ์จากการทำแผนชุมชนรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จากการศึกษาการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในปัจจุบันสรุปได้ว่า การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน คือ ช่วงที่ 1 ช่วงก่อนจะก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการ ช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบัน ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน ช่วงที่ 1 พบว่า มีปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนมากมาย และเป็นช่วงที่เกิดกระบวนการในการจัดการกับปัญหาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของกระบวนการ “บวรส.” (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย) โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหายาเสพติดก่อน มีการใช้มาตรการทางสังคมอย่างเคร่งครัดจนประสบความสำเร็จ และยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และนำมาสู่การแก้ไขปัญหายา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ เมื่อมี อบต. เกิดขึ้นก็เข้าร่วมด้วย รวมถึงหน่วยงานราชการต่างๆ ส่งผลให้เกิด “องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน” ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมๆ กับการจัดทำ “แผนร้อยแปด” ต่อมาได้พัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกัน คือ “กินอิ่ม นอนอุ่น ผันดี” ในที่นี้ กินอิ่ม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียง พึ่งพาตนเองได้ นอนอุ่น หมายถึง การมีสุขภาพดี และผันดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหายาเสพติด

และปัญหาหนี้สิน เป็นช่วงที่ลองถูกลองผิดและพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ บริหาร และสร้างแนวทางของชุมชนโค่นมีขุนศึก ผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไข ปัญหาของชุมชน ในช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบันเกิดจากประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนในอดีตรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการแสวงหาโดยการไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะกับชุมชน ในการบริหารจัดการองค์กรชุมชน กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

ในการศึกษาปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนโดยการสัมภาษณ์กับ ประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นการสัมภาษณ์ รายบุคคล ซึ่งสามารถระบุถึงปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนได้ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องของการออมเงินที่ไม่สม่ำเสมอของสมาชิก เนื่องจากสมาชิกบางคน มีปัญหาในการจัดการกับค่าใช้จ่ายของตนเอง รวมถึงไม่ให้ความสำคัญในเรื่องสวัสดิการ ความไม่ตระหนักในเรื่องของการออมที่สม่ำเสมอ

2. การเบิกจ่ายเงินของสมาชิก เนื่องจากขั้นตอนในการรับเงินสวัสดิการมีการกำหนด ขั้นตอนที่รัดกุมเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก ในการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือ สมาชิกเป็นกระบวนการในการจ่ายสวัสดิการตามสิทธิที่สมาชิกจะได้รับ ดังนั้นสมาชิกจะได้รับเงินสวัสดิการตามกรณีที่ถูกกลุ่มจะช่วยเหลือ สมาชิกจะได้รับแน่นอนแต่มีบางกรณีที่ล่าช้าในช่วงเวลา เปลี่ยนถ่ายคณะกรรมการหรือมีวันหยุดยาวบ้าง

3. การรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มในการพบปะพูดคุยกันมีเวลาน้อยเพราะต่างคน ต้องออกไปทำงานของตน สภาพอาชีพของสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร ดังนั้นในเวลา ปกติสมาชิกก็ต้องออกไปทำงานเป็นหลัก เวลาในการพบปะพูดคุยกันของสมาชิกจึงมีเวลาน้อยแต่ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านและกำนันมีหน้าที่ในการ ประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกได้รับรู้ข่าวสารตามเสียงตามสายของหมู่บ้านนั้นๆ

จากปัญหาดังกล่าวสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล น้ำเกี๋ยน ประสบกับปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เช่น การจ่ายเงินออมของสมาชิกบางรายล่าช้า และ การจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิกล่าช้าและการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มในการพบปะพูดคุยกันมี เวลาน้อยเพราะต่างคนต้องออกไปทำงานของตน ปัญหาการจ่ายเงินออมของสมาชิกบางราย

ล่าช้านี้ทางกลุ่มได้ให้อำนาจแก่กรรมการฝ่ายจัดเก็บในการติดตามและดำเนินการในการแก้ไขเบื้องต้น เช่นการติดตามการจ่ายเงินของสมาชิก การประสานขอรับเงินสวัสดิการของสมาชิก เป็นต้น ปัญหาการจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิกล่าช้า กรรมการฝ่ายสวัสดิการและให้บริการสมาชิก มีหน้าที่ในการนำเงินสวัสดิการไปมอบให้แก่สมาชิกหรือผู้รับผลประโยชน์ ในกรณี เกิด แก่ เจ็บ หรือเสียชีวิต และให้บริการสมาชิกในด้านอื่นๆ ตามความเหมาะสม แต่ต้องประสานกับกรรมการฝ่ายการเงินกองทุนที่มีหน้าที่เบิกจ่ายเงินของกองทุน ในการทำงานจึงล่าช้าบ้างเพราะการทำงานเป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการ ส่วนปัญหาการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มในพบปะพูดคุยกันมีเวลาน้อยเพราะต่างคนต้องออกไปทำงานของตนนั้น เป็นปัญหาที่พบมากในช่วงแรกๆ เพราะสมาชิกของกองทุนนั้นมีชาวบ้านตำบลน้ำเกี๋ยน ทั้ง 5 หมู่บ้าน จึงเป็นเรื่องยากในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่สมาชิกได้รับรู้ข้อมูลอย่างทั่วถึงจึงเป็นหน้าที่หลักของกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ที่มีหน้าที่ในการกระจายข่าวหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ รวมถึงผลการดำเนินงาน การนัดประชุม เพื่อให้สมาชิกรับทราบ และสมาชิกด้วยกันเองก็ต้องช่วยกระจายข่าวให้แก่สมาชิกคนอื่นๆ ได้รับรู้ด้วย ที่สำคัญก็คือการแต่งตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ด้วยเพื่อให้ได้รับรู้ถึงความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 5 หมู่บ้านแล้วยังเป็นการกระจายข่าวสารให้แก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาของผู้ศึกษา พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของกองทุน คือ การดำรงวาระของคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนนั้นมีวาระน้อยเกินไปกรรมการแต่ละชุดจะมีวาระคนละ 1 ปี และการดำรงตำแหน่งนั้นดำรงได้คนละ 1 วาระเท่านั้น ยกเว้นในปีต่อไปถ้าไม่มีสมาชิกคนใดมาสมัคร กรรมการคนเดิมสามารถมาสมัครได้แต่ก็ขึ้นอยู่กับคัดเลือกของสมาชิก จากการที่กรรมการมีวาระคนละ 1 วาระเท่านั้นส่งผลให้การทำงานและการปฏิบัติงานของกองทุนในตอนเปลี่ยนถ่ายชุดคณะกรรมการมีความไม่ต่อเนื่องส่งผลให้การทำงานในช่วงนั้นจะล่าช้า คณะกรรมการทั้งหมดมี 29 คน ประกอบด้วย ประธานกองทุน รองประธาน 2 คน มีวาระ 1 ปี (ตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนมายังไม่มีใครมาสมัครตำแหน่งประธานและรองประธาน) มีหน้าที่คือ บริหารจัดการกองทุนฯ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินกองทุน 3 คน ฝ่ายจัดเก็บเงินฝาก 5 คน เลขาธิการกองทุน 1 คน ฝ่ายทะเบียนกองทุน 1 คน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 6 คน (เป็นกำนัน / ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน 5 คนมีวาระในการทำงานตามตำแหน่งของตน) กรรมการฝ่ายสวัสดิการ และให้บริการสมาชิก 4 คน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน (ไม่มีวาระ) ซึ่งประกอบไปด้วย สาธารณสุขกิ่งอำเภอภูเพียง หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน ผู้อำนวยการโรงเรียนน้ำเกี๋ยน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

และบุคลากรในสถานีนามัยตำบลน้ำเกี๋ยนอีก 2 ท่าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกรรมการที่อยู่ในวาระตาม สัมครใจและตามตำแหน่ง ซึ่งถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่เสียสละต่อกลุ่มกองทุนสวัสดิการ ชุมชน

ตอนที่ 3 วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จากผลการศึกษาเรื่องวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการ ชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน สามารถอธิบายได้ในประเด็นของประสบการณ์ในการบริหารจัดการกับ ปัญหา จากการศึกษาของผู้ศึกษาพบว่าชุมชนมีประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่ เกิดขึ้น เพราะชุมชนเคยเกิดปัญหาในอดีตมากมาย เช่น ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การลักลอบ ตัดไม้ในป่าชุมชนน้ำเกี๋ยนขายให้กับนายทุน รวมถึงเข้าไปหาของป่า ล่าสัตว์ป่าและบางส่วนเข้าไป บุกรุกพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ทำกิน จนเกิดเป็นวิกฤติภัยแล้ง ปัญหาการเล่นการพนัน และเริ่มมีการใช้ ยาบ้าเพื่อเล่นการพนันได้ทั้งคืนไม่หวั่งนอน เมื่อติดการพนันทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ปัญหายาบ้า ชาวบ้านหาหนทางปลดหนี้ด้วยการเพิ่มผลผลิตในการเกษตรให้มากขึ้น โดยการทำงานหามรุ่งหาม ค่ำ ยาบ้าจึงถูกนำมาใช้ในกลุ่มเกษตรกรก่อน จากนั้นได้ลุกลามไปสู่เยาวชน และทวีความรุนแรง มากขึ้น สังคมและศีลธรรมเสื่อมถอยลงปัญหาสังคมและอาชญากรรมก็เกิดขึ้นมากมายหลาย รูปแบบ น้ำเกี๋ยนจึงเป็นชุมชนดงนักเลง ดงมือปืน และมีกลุ่มอิทธิพลมืดเกิดขึ้นในตำบลหลายกลุ่ม มีผู้ค้ายาเสพติด 12 ราย และผู้เสพจำนวนมาก จากสภาพสังคมและลักษณะชุมชนที่ต่างคนต่าง อยู่ โดยที่ไม่คิดที่จะแก้ไขปัญหของส่วนรวมร่วมกัน การให้ความร่วมมือกับทางราชการหรือ ส่วนรวมก็มีน้อย ปัญหาต่างๆ ส่งผลกระทบกันเป็นลูกโซ่ การตัดไม้ทำลายป่า ความแห้งแล้ง หนี้สิน ติดการพนัน ติดยาเสพติด อาชญากรรม ศีลธรรมเสื่อมถอย ชาวบ้านอพยพไปขายแรงงาน ต่างจังหวัด เด็กๆ ขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ทำให้มีพฤติกรรมไม่ดีถูกไล่ออกจากโรงเรียน และปัญหาด้านสุขภาพ ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน ทำให้ชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยนเดือดร้อน จนเกิดเป็น วิกฤติของชุมชนที่รุนแรงขึ้น จึงเป็นที่มาของกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และสถานีนามัย (ต่อมาเรียกว่ากระบวนการ บวรส.) และผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญใน การขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีความเข้มแข็งในการพัฒนากลไกการทำงานตำบลน้ำเกี๋ยน โดยการตั้งกฎกติกา ตั้งมาตรการของ ชุมชนในการดูแลรักษาป่าและหมู่บ้านของตำบลขึ้น เพื่อใช้ปกครองดูแลกันเอง ในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหา จนประสบผลสำเร็จ มีการตั้งองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

(องค์กรชาวบ้าน) เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบประชาสังคม มีคณะกรรมการมาจากตัวแทนทุกกลุ่มในชุมชนโดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทั้งโรงเรียน สถานีอนามัย เกษตร พัฒนาการ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และคล่องตัว มีการแบ่งคณะทำงานออกเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข เศรษฐกิจ ควบคุมป้องกันยาเสพติด และป่าชุมชน

การเกิดองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยนขึ้นพร้อมๆ กับการจัดทำแผนร้อยละแปด ซึ่งต่อมาก็ได้พัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกัน คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ผืนดี โดยกินอิ่ม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียง พึ่งพาตนเองได้ นอนอุ่น หมายถึง การมีสุขภาพดี และผืนดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหา ยาเสพติด และปัญหาหนี้สิน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นองค์กรชาวบ้าน ในการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม อาชีพ การศึกษา วัฒนธรรม และสุขภาพอนามัย โดยมีวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาในลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านก็คือ บวรส. บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย

นี่คือกระบวนการต้นแบบของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่ประสบในอดีต และส่งผลต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งพัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชนและจัดทำวิสัยทัศน์ชุมชน

ในการศึกษาวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับประธาน กรรมการ และสมาชิก เป็นรายบุคคล สามารถหาวิธีการในการแก้ไขปัญหของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา จนประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การแก้ไขปัญหายาเสพติด การอนุรักษ์ป่าชุมชน การแก้ไขปัญหาการเล่นการพนันในชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ สะล้อ ซอ พิณ จากผู้เฒ่าผู้แก่ผู้เฒ่า และการจัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหเอดส์ โดยองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน (องค์กรชาวบ้าน) เป็นกลุ่มที่วางรากฐานในการแก้ไขปัญหของชุมชนตั้งแต่อดีต และปัจจุบันทำให้กลุ่มต่างๆ ของตำบลน้ำเกี๋ยนดำเนินงานได้โดยไม่มีปัญหา กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนก็มีกลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน

กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

1.1 เวทีชาวบ้าน สร้างการมีส่วนร่วม

เป็นเวทีชาวบ้านเพื่อมาหาข้อสรุป และออกกฎกติกามาตรการสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม

1.2 มาตรการสังคม

กฎของชุมชนเป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชน ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม

1.3 ผู้นำ (ขุนศึก)

ใช้คำว่า “ขุนศึก” เพื่อสร้างความฮึกเหิม และยังเปรียบเสมือนเป็นทีมที่ต้องออกไปรบกับปัญหาทุกเรื่องในชุมชน ไม่มีใครเป็นพระเอกคนเดียว จึงเรียกว่าเป็นพระเอกของหมู่

1.4 กลุ่มองค์กร และกองทุนหลากหลาย

เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน การรวมกลุ่มเรียนรู้ และพัฒนาจนก่อเกิดความเข้มแข็งของกลุ่มถึง 59 กลุ่ม มีกองทุนในระดับชุมชนมากกว่า 20 ล้านบาท

กิจกรรมที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของเป้าหมาย รวมถึงการเรียนรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหา ประกอบกับการแสวงหาเครือข่ายและองค์กรสนับสนุนช่วยเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ของชุมชน คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ผันดี

2. วิธีการในการจัดการกับปัญหา ในเรื่องของการออมเงินที่ไม่สม่ำเสมอของสมาชิกและปัญหาในการจ่ายเงินสหทบกองทุนลำข้าของสมาชิก ทางกลุ่มได้กำหนดแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาโดยออกมาเป็นกฎ กติกา ของกลุ่มให้คณะกรรมการฝ่ายจัดเก็บเงินฝากเป็นผู้กำกับการนำเงินฝากจากสมาชิกส่งให้คณะกรรมการฝากเงินในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน ถ้าสมาชิกคนไหนไม่จ่ายเงินสหทบตามเวลาที่กำหนดคณะกรรมการต้องปฏิบัติดังนี้

ครั้งที่ 1 ตักเตือน

ครั้งที่ 2 ผ่อนผัน

ครั้งที่ 3 ตัดออกจากการเป็นสมาชิก

3. การแก้ไขกระบวนการเบิกจ่ายเงินของสมาชิกที่ลำข้า ปัญหาในการจ่ายเงิน สงเคราะห์สวัสดิการให้แก่สมาชิกตามสิทธิลำข้า นั้น ทางกลุ่มได้ตกลงกับสมาชิกไว้แล้วว่าอาจจะมี การจ่ายลำข้าไปบ้างเพราะการจะจ่ายเงินสวัสดิการให้แต่ละรายนั้นต้องผ่านการประชุมของ

คณะกรรมการเพื่อพิจารณาว่าสมควรจ่ายเงินหรือไม่ เมื่อมีมติให้จ่ายเงินก็ต้องนำเงินที่ฝากไว้กับธนาคารออกมาจ่ายให้กับสมาชิก โดยการจ่ายเงินแต่ละครั้งมีหลายขั้นตอนจึงเกิดความล่าช้า ปัจจุบันกองทุนได้จ่ายเงินสวัสดิการให้กับสมาชิกแล้วทั้งหมด 326 ราย

4. **การแก้ไขการรวมตัวกันของสมาชิก** ในการพบปะพูดคุยกันมีเวลาน้อย เนื่องจากสมาชิกต่างคนต่างต้องมีภารกิจของตน ดังนั้นเวลาในการพบปะพูดคุยกันของสมาชิกกับกรรมการจึงมีเวลาน้อย แต่คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านและกำนันมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกได้รับรู้ข่าวสารตามเสียงตามสายของหมู่บ้านนั้นๆ อยู่แล้ว รวมถึงการกำหนดให้วันที่ 3 ของทุกเดือนเป็นวันที่สมาชิกต้องนำเงินออมมาอมที่สหกรณ์ร้านค้าหมู่ที่ 2 เพื่อเป็นการพบปะพูดคุยกันของสมาชิกกับกรรมการรวมถึงสมาชิกด้วยตนเอง

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์พูดคุยกับประธาน กรรมการ และสมาชิก เป็นรายบุคคล ในเรื่องของวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกียน สามารถอธิบายได้ว่าประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในอดีตที่กล่าวมานี้ทางกลุ่มกองทุนสวัสดิการได้นำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน รวมถึงการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ โดยการใช้กิจกรรมของกลุ่มรวมถึงข้อตกลงกันของสมาชิกภายในกลุ่มกองทุน โดยการใช้กลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นเครื่องมือหลักในการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย

1. เวทีชาวบ้าน สร้างการมีส่วนร่วม เป็นเวทีชาวบ้านเพื่อหาข้อสรุป และออกกฎกติกามาตรการสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม
2. มาตรการสังคม หรือกฎของชุมชน เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชน ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม
3. ผู้นำ (ขุนศึก) ใช้คำว่า “ขุนศึก” เพื่อสร้างความฮึกเหิม และยังเปรียบเสมือนเป็นทีมที่ต้องออกไปรบกับปัญหา ทุกเรื่องในชุมชน ไม่มีใครเป็นพระเอกคนเดียว จึงเรียกว่า เป็นพระเอกของหมู่

กลุ่มองค์กร และกองทุนหลากหลาย เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน การรวมกลุ่มเรียนรู้ และพัฒนา

กิจกรรมที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของเป้าหมาย รวมถึง

การเรียนรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหา ประกอบกับการแสวงหาเครือข่ายและองค์กรสนับสนุนช่วยเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ของชุมชน คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ผืนดี

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกีฮ้น จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกีฮ้น จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับประธาน กรรมการ และสมาชิก เป็นรายบุคคล พบว่าในกระบวนการต่างๆ ของการทำงานไม่ว่าองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮ้น แผนแม่บทชุมชน รวมถึงกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ้น ที่ใช้กระบวนการในการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นภายในองค์กรรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการมีส่วนร่วมของการทำงานและการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน

การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การกำหนดหน้าที่หน้าที่ของสมาชิกว่าสมาชิกมีบทบาทในการบริหารจัดการกองทุนอย่างไร โดยอยู่บนหลักของการมีส่วนร่วม ได้แก่ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการริเริ่มวางแผนและดำเนินการในกิจการที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของเขา บุคคล กลุ่ม หรือ ชุมชน ที่มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการโดยสมัครใจร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง รวมถึงการตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์ โดยร่วมกันในด้านความคิด การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติ

ผู้ศึกษาได้นำการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีกับแนวคิดภาคปฏิบัติของ บัณฑิต อ่อนดำ (อนงค์ พัฒนจักร, 2535, น. 46) มาอธิบายผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกีฮ้น จังหวัดน่าน ร่วมกับผลการสัมภาษณ์พูดคุยกับประธาน กรรมการ และสมาชิกเป็นรายบุคคล ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความต้องการด้วย

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีการริเริ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยการใช้เวทีชาวบ้านเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการของเวทีชาวบ้านนี้เป็นกระบวนการนำเอาปัญหา ความต้องการ รวมถึงแนวทางต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มาหาข้อสรุปเพื่อออกเป็นกฎกติกา เพื่อกำหนดให้เป็นมาตรการทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม เช่น สมาชิกเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ร่วมกันช่วยแก้ปัญหาไปทางเดียวกัน

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนาในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน โดยการใช้ข้อสรุปจากกระบวนการของเวทีชาวบ้านโดยได้กำหนดมาตรการสังคม หรือกฎของชุมชนที่เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชนและชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากสมาชิกของกองทุนสวัสดิการถึงสมาชิกของชุมชน เช่น ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของกองทุน มีสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนากลุ่มกองทุนในรูปแบบของคณะกรรมการในฝ่ายต่างๆ โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง เช่น ประธานกองทุนและรองประธานมีบทบาทหน้าที่ คือ บริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินกองทุนมีอำนาจเปิดบัญชี และฝาก ถอนเงินกองทุนจากบัญชีธนาคาร นำเงินฝากของสมาชิก

เข้าบัญชีธนาคาร ในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน ฝ่ายจัดเก็บเงินฝากมีหน้าที่ให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิก ในวันที่ 3 ของทุกเดือนจัดทำบัญชีรับฝากของสมาชิกทุกคน ให้เป็นปัจจุบัน นำเงินฝากจากสมาชิก ส่งให้คณะกรรมการฝ่ายการเงินในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน เป็นต้น ส่วนสมาชิกทุกคนก็มีส่วนร่วมในการจ่ายเงินออมวันละ 1 บาท ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกทุกคน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนได้ให้ส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์ของสมาชิกโดยการผ่านมติในที่ประชุมของสมาชิกว่ารายได้ที่จะได้รับผลประโยชน์ตามข้อกำหนดของกองทุนสวัสดิการ การรับผลประโยชน์จากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนในอีกรูปแบบหนึ่งของสมาชิกกองทุน ก็คือ การรับผลประโยชน์ของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าที่ได้นำผลกำไรจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มาจัดตั้งเป็นสหกรณ์ร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าในรูปแบบสมาชิกโดยมีการปันผลกำไรจากการขายสินค้าให้แก่สมาชิกรวมถึงสินค้าของสมาชิกเองยังสามารถนำมาวางจำหน่ายได้ที่ร้านสหกรณ์ร้านค้าได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผล (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของกองทุนไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของกองทุนต่อคณะกรรมการ สิทธิในการขอตรวจสอบบัญชีและเอกสารกองทุนเพื่อทราบการดำเนินกิจการของกองทุน และยังรวมไปถึงคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารกองทุน เห็นว่ามีความเหมาะสมในการที่จะเป็นที่ปรึกษา และร่วมมีบทบาทในการบริหารกองทุน รวมถึงบทบาทในการตรวจสอบการบริหารงาน

และตรวจสอบระบบบัญชีของกองทุนปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม / สถานการณ์ โดยมีบุคลากรดังรายชื่อหรือตำแหน่ง ต่อไปนี้

1. สาธารณสุขกึ่งอำเภอกุเพียง
2. นายสฤษฏี สุฤทธิ์ หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน
3. น.ส.ศิริพันธ์ สารมณัฐ นักวิชาการสาธารณสุข 7
4. นางพัฒนา ใจจันทร์ ลูกจ้างสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน
5. ผู้อำนวยการโรงเรียนน้ำเกี๋ยน
6. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน

สรุปผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับประธาน กรรมการ และสมาชิก เป็นรายบุคคล พบว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มีการริเริ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยใช้เวทีชาวบ้านเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการของเวทีชาวบ้านนี้เป็นกระบวนการนำเอาปัญหา ความต้องการ รวมถึงแนวทางต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มาหาข้อสรุปเพื่อออกเป็นกฎกติกา เพื่อกำหนดให้เป็นมาตรการทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม เช่น สมาชิกเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ร่วมกันช่วยแก้ปัญหาไปทางเดียวกัน สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนาในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน โดยการใช้ข้อสรุปจากกระบวนการของเวทีชาวบ้านโดยได้กำหนดมาตรการสังคม หรือกฎของชุมชนที่เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชนและชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากสมาชิกของกองทุนสวัสดิการถึงสมาชิกของชุมชน เช่น ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของกองทุน มีสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาของกลุ่มกองทุนในรูปแบบของคณะกรรมการในฝ่ายต่างๆ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง เช่น ประธานกองทุน และรองประธานมีบทบาทหน้าที่ คือ บริหารจัดการกองทุนฯ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินกองทุนมีอำนาจเปิดบัญชี และฝาก ถอนเงินกองทุนจากบัญชีธนาคาร นำเงินฝากของสมาชิกเข้าบัญชีธนาคาร

ในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน ฝ่ายจัดเก็บเงินฝากมีหน้าที่ให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิก ในวันที่ 3 ของทุกเดือนจัดทำบัญชีรับฝากของสมาชิกทุกคน ให้เป็นปัจจุบัน นำเงินฝากจากสมาชิก ส่งให้คณะกรรมการฝ่ายการเงินในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน เป็นต้น ส่วนสมาชิกทุกคนก็มีส่วนร่วมในการจ่ายเงินออมวันละ 1 บาท ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกทุกคน กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนได้ให้ส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์ของสมาชิกโดยการผ่านมติในที่ประชุมของสมาชิกว่ารายได้ที่จะได้รับผลประโยชน์ตามข้อกำหนดของกองทุนสวัสดิการ การรับผลประโยชน์จากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนในอีกรูปแบบหนึ่งของสมาชิกกองทุน ก็คือ การรับผลประโยชน์ของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าที่ได้นำผลกำไรจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มาจัดตั้งเป็นสหกรณ์ร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าในรูปแบบสมาชิกโดยมีการปันผลกำไรจากการขายสินค้าให้แก่สมาชิกรวมถึงสินค้าของสมาชิกเองยังสามารถนำมาวางจำหน่ายได้ที่ร้านสหกรณ์ร้านค้าได้ กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลของการดำเนินกิจกรรมของกองทุนไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของกองทุนต่อคณะกรรมการ สิทธิในการขอตรวจสอบบัญชีและเอกสารกองทุนเพื่อทราบการดำเนินกิจการของกองทุน และยังรวมถึงคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารกองทุนเห็นว่ามีความเหมาะสมในการที่จะเป็นที่ปรึกษา และร่วมมีบทบาทในการบริหารกองทุน รวมถึงบทบาทในการตรวจสอบการบริหารงาน และตรวจสอบระบบบัญชีของกองทุนปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม / สถานการณ์

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกอย่างชัดเจน สมาชิกมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยขึ้นอยู่กับหลักของกระบวนการมีส่วนร่วมตามพื้นฐานของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการแสดงความคิดเห็น การริเริ่มวางแผนและการดำเนินกิจกรรมรวมถึงการบริหารกิจการกองทุนสวัสดิการชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน รวมถึงการจัดการในการทำงานและจัดสวัสดิการที่จะเกิดขึ้นหรือส่งผลถึงกองทุนสวัสดิการชุมชนในอนาคต ซึ่งบุคคล กลุ่ม หรือ ชุมชน ที่มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบในด้านต่างๆ ต่อวิถีของการดำเนินชีวิตของตนเองและชุมชนแล้ว การรวมตัวเพื่อรวมกลุ่มเป็นกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการโดยสมัครใจร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อเข้ามามี

ส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และผลที่จะได้รับของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนเอง รวมไปถึงการตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์ โดยร่วมกันในด้านความคิด การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติโดยยึดหลักของกระบวนการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 5 หน่วยงานใดที่เข้ามาร่วมช่วยให้คำปรึกษาและ แนะนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ในการสัมภาษณ์กับประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลว่าหน่วยงานใดที่เข้ามาร่วมช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จึงประกอบไปด้วยหน่วยงานดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนในการประสานงาน และเป็นตัวการในการเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงเป็นหน่วยงานหลักที่คอยสนับสนุนกองทุนไม่ว่าจะเป็นด้านเงินทุน ด้านความรู้ และวิทยาการใหม่ๆ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยนยังเป็นศูนย์ประสานงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนอีกด้วย

สถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นองค์กรที่คอยสนับสนุนกองทุนไม่ว่าจะเป็นด้านเงินทุน ด้านความรู้ ด้านสถานที่ และการจัดกิจกรรม รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ให้แก่สมาชิกของกลุ่มกองทุน และสถานีอนามัยก็ยังเป็นศูนย์ประสานงานของกองทุนซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานแห่งแรกของกลุ่มอีกด้วย

องค์กรที่คอยให้การสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้และอาจรวมถึงการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรในด้านต่างๆ บ้าง ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นองค์กรชุดแรกๆ ที่คอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านวิชาการและทุนทรัพย์

สถาบันจัดการทางสังคม (สจส.) เป็นหน่วยงานล่าสุดในการสนับสนุนกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ให้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นที่รู้จัก รวมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาว่าหน่วยงานใดที่เข้ามาร่วมช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวสรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยนและสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นองค์กรหลักที่ร่วมมือกันคอยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนมาโดยตลอด จากการสังเกตของผู้ศึกษาทั้งสถานีอนามัยและองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกองทุนสวัสดิการ

รวมถึงเป็นศูนย์ประสานงานกองทุนนั้น เพราะมีสถานที่ตั้งอยู่ติดกันและบุคลากรใน 2 องค์การนี้ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น เป็นประธานกองทุน เป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมไปถึงหน่วยงานที่คอยสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สถาบันจัดการทางสังคม (สจส.) และรวมไปถึงจังหวัดน่านโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดน่าน รวมถึงเครือข่ายชุมชนต่างๆ ที่เป็นองค์กรเครือข่ายขององค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกีฮ่วน เป็นต้น

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะต่อวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหา ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่าน

ข้อเสนอแนะต่อวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่านนั้น ประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วนได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

การบริหารจัดการที่เป็นระบบ คือ กลุ่มกองทุนมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบการบริหารรวมถึงการจัดการของกองทุน มีการแบ่งหน้าที่ของกรรมการเป็นฝ่ายอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนสามารถสมัครเป็นคณะกรรมการได้โดยที่กรรมการจะมีวาระ 1 ปี ซึ่งกรรมการชุดเดิมสามารถสมัครเป็นกรรมการในปีต่อไปได้ก็ต่อเมื่อที่ไม่มีสมาชิกคนใดมาสมัครในตำแหน่งนั้นๆ

การแบ่งหน้าที่ของกรรมการอย่างชัดเจน คือ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนให้ชัดเจนโดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคล เช่น บทบาทหน้าที่ประธานกองทุนและรองประธาน คือ บริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ มีอำนาจเปิดบัญชี และฝาก ถอนเงินกองทุนจากบัญชีธนาคาร นำเงินฝากของสมาชิกเข้าบัญชีธนาคาร ในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน กรรมการฝ่ายกองเลขาและทะเบียนมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ จัดทำทะเบียนสมาชิกกองทุนด้วยระบบแฟ้มเอกสารและคอมพิวเตอร์ จัดเก็บและรักษาทะเบียนสมาชิกกองทุนไว้ที่ศูนย์ประสานงานกองทุนฯ จัดทำสมุดบัญชีเงินฝากให้แก่สมาชิก รับเงินฝากของสมาชิกที่เกินกำหนด จากวันที่ 3 ของเดือนแต่ไม่เกิน 30 วัน ถัดไป (ตามระเบียบ) และนำส่งให้แก่กรรมการฝ่ายการเงินภายใน 5 วัน กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ดังต่อไปนี้ ประกาศข่าวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารของกองทุนให้สมาชิกรับทราบ กรรมการฝ่ายสวัสดิการและให้บริการสมาชิกมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ นำเงินสวัสดิการไปมอบให้แก่สมาชิกหรือผู้รับผลประโยชน์ ในกรณี เกิด แก่ เจ็บ หรือเสียชีวิต ให้บริการสมาชิกในด้านอื่นๆ

ตามความเหมาะสม บทบาทหน้าที่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำการบริหารงานกองทุนแก่คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน ตรวจสอบการบริหารงาน และตรวจสอบระบบบัญชีของกองทุนปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม / สถานการณ์

ประสบการณ์ของชุมชน โดยองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน (องค์กรชาวบ้าน) เป็นกลุ่มที่วางรากฐานในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่อดีตและปัจจุบันทำให้กลุ่มต่างของตำบลน้ำเกี๋ยนดำเนินงานได้โดยไม่มีปัญหา โดยมีกลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นและยั่งยืน โดยการใช้กลยุทธ์และแนวคิดของชุมชน ที่อยู่ภายใต้กฎของชุมชน เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชน ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่เกิดมาจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของเป้าหมาย รวมถึงการเรียนรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหา ประกอบกับการแสวงหาเครือข่ายและองค์กรสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ของชุมชน คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ผืนดี

ทุน เช่น ทุนทางการเงิน ทุนทางความคิด ทุนทางการเงินนั้นได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลัก ส่วนทุนทางความคิดได้จากกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษาดูงานในองค์กรเครือข่ายต่างๆ

ผู้นำเป็นบุคลากรหลักในการสร้างแรงจูงใจ รวมถึงการหาวิธีการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายใหม่ให้สมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรเครือข่ายต่างๆ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มกองทุนเพื่อความยั่งยืนของชุมชนในบทบาทของการบริหารจัดการในรูปแบบของระบบสมาชิก กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน ถือได้ว่าได้เปิดโอกาสให้กับสมาชิกในการมีส่วนร่วมอย่างมากในการแสดงความคิดเห็นรวมถึงบทบาทที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถได้เข้ามาบริหารจัดการกองทุนได้อย่างเปิดกว้างมาก แต่ก็มีข้อจำกัดในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่จะทำให้สมาชิกยอมรับได้ในระดับเดียวกับผู้นำคนปัจจุบันได้

วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นต้องประกอบไปด้วย การบริหารจัดการที่เป็นระบบ การแบ่งหน้าที่ของกรรมการอย่างชัดเจน (การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง) ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน คนในชุมชนเองนั้นแหละที่ต้องช่วยกันแก้ปัญหาเอง การร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน การบริหารจัดการทุนของชุมชนให้คุ้มค่า ผู้นำ

และชาวบ้านได้มีส่วนร่วม โดยทั้งหมดนี้เป็นข้อเสนอแนะของประธาน คณะกรรมการ และสมาชิก กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน

ตอนที่ 7 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง วิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดสวัสดิการชุมชนของ กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ในเชิงคุณภาพพบประเด็นที่ สำคัญที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

7.1 ลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่านนั้น สอดคล้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ส่วนวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ (2547, น. 6-20) ได้ อธิบายลักษณะรูปแบบการจัดสวัสดิการจากฐานองค์กรการเงินชุมชนซึ่งปัจจุบันองค์กรการเงิน ชุมชนประเภทต่างๆ ได้ให้ความสนใจกับการจัดสวัสดิการชุมชนมากขึ้นองค์กรการเงินบางประเภท จัดตั้งขึ้นมาโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสวัสดิการโดยเฉพาะ หรืออาจกล่าวได้ว่า “เงินเป็นเครื่องมือ เป้าหมาย คือ สวัสดิการชุมชน” จุดแข็งของการจัดสวัสดิการโดยฐานกลุ่มออมทรัพย์ มีฐานเงินของ ตนเองทำให้คิดระบบสวัสดิการได้ตามปัญหาความต้องการ และวงเงินที่มีอยู่ โดยไม่ต้องขึ้นอยู่ กับเงื่อนไขของแหล่งทุนภายนอก แต่ถ้าวรัฐเข้ามาสมทบก็จะช่วยให้ทำงานได้กว้างขึ้น/เร็วขึ้น คนใน ชุมชนรู้จักกันรู้ชื่อแท้จริง ทำให้ไม่ต้องกรอกเอกสารมากหรือส่งต่อหลายขั้นตอน ระเบียบกติกา การจ่ายสวัสดิการคล่องตัว การใช้สวัสดิการเป็นแรงจูงใจในการออม ซึ่งลักษณะของกองทุน สวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน มีการดำเนินงานของกองทุน สวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนเกิดจากประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนใน อดีตรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่ก่อตั้ง ขึ้นมาก่อนกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนในปัจจุบัน เช่น องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนมีการดำเนินงานในการจัดการ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาอย่างมากมาย ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนมี เป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นประเด็นหลัก แม้ว่าการรวมกลุ่มกันยังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไป แต่กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน โดยให้ทุกครัวเรือนช่วยกัน ลดรายจ่าย พยายามให้มีการออมเงินให้มากขึ้น แต่ในเรื่องของกระบวนการสร้างอาชีพ สร้าง

รายได้เพิ่มในชุมชน ยังมีข้อจำกัดรวมถึงอุปสรรคจากปัจจัยสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่อีกมาก อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มที่มีอยู่มากมายนี้ ทำให้คนในชุมชนได้ช่วยเหลือดูแลกัน รักใคร่สามัคคีกัน คนส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าการมีหลายกลุ่มนั้นดี เพราะการได้เป็นสมาชิกหลายกลุ่ม ทำให้ได้พบปะเพื่อนบ้านที่หลากหลาย และยังมีทุนที่หลากหลายในชุมชนอีกด้วย แม้จะมีความแตกต่างแต่ก็ไม่แตกแยก เพราะในชุมชนมีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติเป็นพื้นฐานสำคัญ รวมถึงการเคารพระบบผู้อาวุโสในชุมชน การเชื่อมโยงคนทุกกลุ่มวัยเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมของชุมชน โดยมีองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นแกนกลางในการประสานเชื่อมโยงการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนิยม 2551 (2551, น. 3) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการหรือกิจกรรมต่างๆ ของชาวชุมชน โดยชาวชุมชนร่วมมือกันจัดขึ้น และเพื่อประโยชน์ของชาวชุมชนให้รอดพ้นจากความเดือดร้อนและความเสี่ยงต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข เช่น การช่วยทุนการศึกษาของเด็กและเยาวชน การช่วยค่ารักษาพยาบาล การให้กู้เงินทุนประกอบอาชีพดอกเบี้ยยต่ำ การดูแลผู้ด้อยโอกาส เงินช่วยค่าฌาปนกิจ เป็นต้น

ในส่วนของการดำเนินงานในปัจจุบันพบว่า ในการดำเนินงานของกองทุนในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อสร้างพลังให้กับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวินัยในการใช้จ่ายเงินของคนในชุมชนเป็นประเด็นหลัก โดยการก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกองทุนรวมถึงการสร้างวินัยในการใช้จ่ายเงินและการออมเงินของสมาชิก โดยเน้นปลูกฝังการสร้างความเอื้ออาทรต่อกันให้เกิดการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข โดยไม่มุ่งเน้นการกู้เงินแต่มุ่งเน้นการออมเงิน เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนและสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2544, น. 2) ได้ให้ความหมายสวัสดิการชุมชนว่าหมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์ มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข

การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนนั้น มีประเด็นสำคัญในการสร้างความสำเร็จที่เป็นอยู่ของกองทุน ได้แก่

1. การสร้างพลังในการจัดปัญหาในชุมชนโดยการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน คือ นายชูศิลป์ สารวัตนะ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนคนปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้ที่สร้างแนวคิดในการออมเงินวันละ 1 บาท ที่มีค่าน้อยนิดแต่เมื่อนำเงิน 1 บาท ของคนร้อยละ พันคน มารวมกันทุกๆ วันก็จะกลายเป็นเงินก้อนใหญ่ที่เป็นประโยชน์กับคนทุกคน นี่จึงเป็นที่มาในการจัดประกายให้คนหันมาเน้นการออม

2. การสร้างความเชื่อร่วมกันของสมาชิก ให้สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน เพราะการจัดสวัสดิการเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคง ซึ่งเป็นการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข โดยเริ่มต้นด้วยการช่วยกันเองของสมาชิกกลุ่ม เพื่อเป็นการวางรากฐานในความเชื่อเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ โดยใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ ให้เป็นสิ่งที่สมาชิกของกองทุนประพฤติปฏิบัติ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรับผิดชอบร่วมกัน ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นกองทุนที่จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของกองทุนตั้งแต่เกิดจนตายของสมาชิกอย่างยั่งยืน

3. วัตถุประสงค์หลักในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน คือ การส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิกโดยมุ่งเน้นไปที่การออมเป็นหลักจะไม่มุ่งเน้นการกู้ยืม เพราะเมื่อไหร่ที่กองทุนปล่อยให้สมาชิกมีการกู้แล้วจะขัดต่อความเชื่อหลักของกลุ่มกองทุนและปัญหาต่างๆ จะตามมา สังคมที่เป็นสังคมที่เอื้ออาทรก็จะเป็นสังคมที่แก่งแย่งชิงดีและมีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้ทางกองทุนสวัสดิการชุมชนได้จากการศึกษาเรียนรู้ การศึกษาดูงาน ประสบการณ์จากการทำแผนชุมชนรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จากการศึกษาการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในปัจจุบันสรุปได้ว่า การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน คือ ช่วงที่ 1 ช่วงก่อนจะก่อตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการ ช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบัน ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน ช่วงที่ 1 พบว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนมากมาย และเป็นช่วงที่เกิดกระบวนการในการจัดการกับปัญหาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของกระบวนการ “บวรส.” (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย) โดยเริ่มจากการแก้ไขปัญหาเสพติดก่อน มีการใช้มาตรการทางสังคมอย่างเคร่งครัดจนประสบความสำเร็จ และยังคงดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และนำมาสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ เมื่อมี อบต. เกิดขึ้นก็เข้าร่วมด้วย รวมถึงหน่วยงานราชการต่างๆ ส่งผลให้

เกิด “องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน” ขึ้นอย่างเป็นทางการ พร้อมๆ กับการจัดทำ “แผนร้อยแปด” ต่อมา ได้พัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชน โดยมีวิสัยทัศน์ของตำบลร่วมกันคือ “กินอิ่ม นอนอุ่น ผันดี” ในที่นี้ กินอิ่ม หมายถึง การมีเศรษฐกิจที่พอเพียง พึ่งพาตนเองได้ นอนอุ่น หมายถึง การมีสุขภาพดี และผันดี หมายถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีปัญหายาเสพติด และปัญหาหนี้สิน เป็นช่วงที่ลองถูกลองผิดและพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ บริหาร และสร้างแนวทางของชุมชนโดยมีขุนศึก ผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชน มูลนิธิร่วมพัฒนาพิจิตร (สืบทอดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2551) ได้มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นและอำนาจนี้ช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานได้ซึ่งเขาไม่สามารถปฏิบัติคนเดียวได้สำเร็จ และทำให้ผู้ตามยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตาม ในช่วงที่ 2 ช่วงของการดำเนินงานในปัจจุบันเกิดจากประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนในอดีตรวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการแสวงหาโดยการไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะกับชุมชนในการบริหารจัดการองค์กรชุมชน กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนในปัจจุบัน

7.2 ปัญหาในการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ประเด็นที่ 1 ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

ปัญหาในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนประสบกับปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เช่น การจ่ายเงินออมของสมาชิกบางรายล่าช้า และการจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิกล่าช้าและการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มในพบปะพูดคุยกันมีเวลาน้อยเพราะต่างคนต้องออกไปทำงานของตน ปัญหาการจ่ายเงินออมของสมาชิกบางรายล่าช้านี้ทางกลุ่มได้ให้อำนาจแก่กรรมการฝ่ายจัดเก็บในการติดตามและดำเนินการในการแก้ไขเบื้องต้น เช่น การติดตามการจ่ายเงินของสมาชิก การประสานขอรับเงินสวัสดิการของสมาชิก เป็นต้น ปัญหาการจ่ายเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิกล่าช้า กรรมการฝ่ายสวัสดิการและให้บริการสมาชิก มีหน้าที่ในการนำเงินสวัสดิการไปมอบให้แก่สมาชิกหรือผู้รับผลประโยชน์ ในกรณีเกิด แก่ เจ็บ หรือเสียชีวิต และให้บริการสมาชิกในด้านอื่นๆ ตามความเหมาะสม แต่ต้องประสานกับกรรมการฝ่ายการเงินกองทุนที่มีหน้าที่เบิกจ่ายเงินของกองทุน ในการทำงานจึงล่าช้าบ้างเพราะการทำงานเป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการ ส่วนปัญหาการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มในการพบปะพูดคุยกันมีเวลาน้อยเพราะ

ต่างคนต่างก็ต้องออกไปทำงานของตนเอง จึงเป็นปัญหาที่พบบ่อยในช่วงแรกๆ เพราะสมาชิกของกองทุนนั้นมีชาวบ้านตำบลนาเกียน ทั้ง 5 หมู่บ้าน จึงเป็นเรื่องยากในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่สมาชิกได้รับรู้ข้อมูลอย่างทั่วถึงจึงเป็นหน้าที่หลักของกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ที่มีหน้าที่ในการกระจายข่าวหรือการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ รวมถึงผลการดำเนินงาน การนัดประชุม เพื่อให้สมาชิกทราบ และสมาชิกด้วยกันเองก็ต้องช่วยกระจายข่าวให้แก่สมาชิกคนอื่นๆ ได้รับรู้ด้วย ที่สำคัญก็คือการแต่งตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ด้วยเพื่อให้ได้รับรู้ถึงความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 5 หมู่บ้าน แล้วยังเป็นการกระจายข่าวสารให้แก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2544, น. 71-172) สรุปแนวคิดสวัสดิการชุมชนได้ดังนี้

1) สวัสดิการชุมชนเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหา นับตั้งแต่ตระหนักถึงปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ตลอดจนการหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไข การตัดสินใจ ตลอดจนการดำเนินการและประเมินผลร่วมกัน

2) สวัสดิการชุมชนเกิดจากความสามารถในการดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือสนองตอบต่อความต้องการภายในชุมชนในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และมีรายได้และความมั่นคงของคนภายในชุมชน โดยทั้งนี้อาจมีการระดมทรัพยากรจากภายในและภายนอกมาใช้ในการดำเนินการสนองตอบต่อความต้องการและปัญหา ซึ่งมีเป้าหมายนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนได้ในที่สุด

3) สวัสดิการชุมชนเกิดจากกิจกรรมการพัฒนาที่มีได้พัฒนาความมั่นคงด้านรายได้เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อพัฒนาด้านจิตใจในด้านคุณค่าของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) กิจกรรมสวัสดิการชุมชนจะดำเนินต่อไปได้ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่มีได้แยกคนออกจากวิถีชีวิตครอบครัวและชุมชนภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

5) วิวัฒนาการของสวัสดิการสังคมไทยในยุคดั้งเดิมนั้นมีรากฐานมาจากศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศาสนาพุทธได้หล่อหลอมให้คนไทยมีความเมตตากรุณาเอื้ออาทร พร้อมให้ความช่วยเหลือต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในขณะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมของชุมชนที่แฝงอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งหน้าที่ในการดูแลสวัสดิภาพและความสุขของสมาชิกที่พบได้เสมอในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การทำบุญ การลงแขกเกี่ยวข้าว การรักษาสาธารณสุขสมบัติร่วมกัน ระบบการจัดการเหมืองฝาย การรักษาถนนสาธารณะ การรักษาป่าชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถรวมเรียกได้ว่าเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันระหว่างชาวบ้าน

ผ่านทางครอบครัวและชุมชน ในลักษณะของ “วัฒนธรรมพื้นบ้าน” ถือได้ว่าทำให้สวัสดิการชุมชนเป็นสวัสดิการที่มีจิตวิญญาณ

จากการศึกษาของผู้ศึกษา พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของกองทุน คือ การดำรงวาระของคณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุนนั้นมีวาระน้อยเกินไปกรรมการแต่ละชุดจะมีวาระคนละ 1 ปี และการดำรงตำแหน่งนั้นดำรงได้คนละ 1 วาระเท่านั้น ยกเว้นในปีต่อไปถ้าไม่มีสมาชิกคนใดมาสมัครกรรมการคนเดิมสามารถมาสมัครได้แต่ก็ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของสมาชิก จากการที่กรรมการมีวาระคนละ 1 วาระเท่านั้นส่งผลให้การทำงานและการปฏิบัติงานของกองทุนในตอนเปลี่ยนถ่ายชุดคณะกรรมการมีความไม่ต่อเนื่องส่งผลให้การทำงานในช่วงนั้นจะล่าช้า คณะกรรมการทั้งหมดมี 29 คน ประกอบด้วย ประธานกองทุน รองประธาน 2 คน มีวาระ 1 ปี (ตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนมา ยังไม่มีใครมาสมัครตำแหน่งประธานและรองประธาน) มีหน้าที่คือบริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินกองทุน 3 คน ฝ่ายจัดเก็บเงินฝาก 5 คน เลขากองทุน 1 คน ฝ่ายทะเบียนกองทุน 1 คน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 6 คน (เป็นกำนัน / ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน 5 คน มีวาระในการทำงานตามตำแหน่งของตน) กรรมการฝ่ายสวัสดิการ และให้บริการสมาชิก 4 คน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน (ไม่มีวาระ) ซึ่งประกอบไปด้วย สาธารณสุขกิ่งอำเภอภูเพียง หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยน ผู้อำนวยการโรงเรียนน้ำเกี๋ยน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และบุคลากรในสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยนอีก 2 ท่าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกรรมการที่อยู่ในวาระตามสมัครใจและตามตำแหน่ง ซึ่งถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่เสียสละต่อกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน

3. วิธีการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ในการศึกษาวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน สามารถหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้ดังนี้

3.1 ประสบการณ์ของชุมชน

ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจนประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การแก้ไขปัญหายาเสพติด การอนุรักษ์ป่าชุมชน การแก้ไขปัญหากล่องการพนันในชุมชน การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ สะล้อ ซอ พิณ จากผู้เฒ่าผู้แก่สู่เยาวชน และการจัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหาเอดส์ โดยองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน (องค์กร

ชาวบ้าน) เป็นกลุ่มที่วางรากฐานในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตั้งแต่อดีตและปัจจุบันทำให้กลุ่มต่างๆ ของตำบลน้ำเกี๋ยนดำเนินงานได้โดยไม่มีปัญหา กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนก็มีกลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน

กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

1) เวทีชาวบ้าน สร้างการมีส่วนร่วม

เป็นเวทีชาวบ้านเพื่อมาหาข้อสรุป และออกกฎกติกามาตรการสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม

2) มาตรการสังคม

กฎของชุมชนเป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชน ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมกัน เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม

3) ผู้นำ (ขุนศึก)

ใช้คำว่า “ขุนศึก” เพื่อสร้างความฮึกเหิม และยังเปรียบเสมือนเป็นทีมที่ต้องออกไปรบกับปัญหาทุกเรื่องในชุมชน ไม่มีใครเป็นพระเอกคนเดียว จึงเรียนว่า เป็นพระเอกของหมู่

4) กลุ่มองค์กร และกองทุนหลากหลาย

เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน การรวมกลุ่มเรียนรู้ และพัฒนา จนก่อเกิดความเข้มแข็งของกลุ่มถึง 59 กลุ่ม มีกองทุนในระดับชุมชนมากกว่า 20 ล้านบาท

กิจกรรมที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของเป้าหมาย รวมถึงการเรียนรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหา ประกอบกับการแสวงหาเครือข่ายและองค์กรสนับสนุนช่วยเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมุ่งไปสู่วิสัยทัศน์ของชุมชน คือ กินอิ่ม นอนอุ่น ผันดี ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณฐา แก้วเกตุ (2550) ได้ศึกษา การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน โดยหุ้นส่วนการพัฒนาหลายฝ่าย ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน สรุปได้ว่า ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนและบุคลากรของหน่วยงานในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้และรับบริการสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยยังคงมีส่วนร่วมในสวัสดิการแบบไม่เป็นทางการมากกว่า เริ่มจากการดูแลกันในครอบครัว เครือญาติ ที่อยู่บนฐานของความกตัญญูรู้คุณ ซึ่งประชาชนในตำบลน้ำเกี๋ยนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติอยู่แล้ว ขยายการช่วยเหลือดูแลกันมาสู่เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มจัดสวัสดิการเกิดขึ้นมากมายในชุมชน ทั้งที่หน่วยงานสนับสนุน และชุมชนจัดตั้งกันเองโดยมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้นมา

อย่างเป็นระบบ ซึ่งคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมกลุ่มและชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้ให้และรับการหนุนเสริมจิตใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่คนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มก็มีความสามารถในการจัดสวัสดิการ และเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาได้มากเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นศักยภาพ ความสามารถที่แฝงอยู่ในเครือข่ายการช่วยเหลือดูแลกันตามธรรมชาติ

นอกจากนี้สวัสดิการแบบเป็นทางการหลายเรื่องในชุมชนมาจากการมีส่วนร่วมของภาคฝ่ายต่างๆ ในชุมชน ภายใต้กระบวนการ บวรศ. ร่วมกับ อบต. และเมืองศรีพัฒนา คุณภาพชีวิตคนตำบลน้ำเกีฮ้นเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด คือ การได้ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง สนับสนุนด้านสุขภาพ ที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัย การทำมาหากินและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประชาชนทำแล้วเห็นผลการเปลี่ยนแปลงของตนเอง และผู้อื่นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นการดูแลที่เริ่มจากเรื่องใกล้ตัวออกไป นอกจากนี้ยังมีบริการด้านการศึกษา และด้านอาชีพ รายได้ ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานในชุมชน ทำให้เห็นการผสมผสานระหว่างสวัสดิการแบบเป็นทางการ และสวัสดิการแบบไม่เป็นทางการเข้าด้วยกัน แต่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงอยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามประชาชนและหน่วยงานยังคงมีศักยภาพความสามารถที่จะสร้างการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาาร่วมกันต่อไปได้ในอนาคต

ลักษณะสวัสดิการแบบบูรณาการที่ชุมชนมีความต้องการและสามารถทำได้มาก ซึ่งในหลายเรื่องได้มีการทำมาอยู่แล้ว และสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง คือ การจัดสวัสดิการด้านการหนุนเสริมจิตใจ ที่สอดรับการสร้างค่านิยมร่วมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา อันจะนำไปสู่การปฏิบัตีร่วมกัน โดยการจัดสวัสดิการด้านการสนับสนุนทางสังคมนั้นทำได้มากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากตำบลน้ำเกีฮ้นมีกิจกรรมกลุ่ม และชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่มาก และทำมาอย่างต่อเนื่องในขณะที่การจัดสวัสดิการด้านการดูแลตัวบุคคล ด้านการดูแลเรื่องการอยู่อาศัย ด้านการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน และด้านการตรวจตราเฝ้าระวังภัย สามารถทำได้ในลำดับต่อมา ส่วนหนึ่งมาจากการที่ชุมชนได้มีการกระตุ้น หนุนเสริมให้ตัวบุคคล ครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้านช่วยเหลือดูแลกัน รวมถึงการดูแลสาธารณประโยชน์ส่วนร่วมด้วย

ความต้องการเหล่านี้จะเกิดขึ้นจริงได้จากการที่ประชาชน และหน่วยงานในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งทุกคนมีความสามารถทำได้ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นแนวโน้มทิศทางการพัฒนาสวัสดิการในชุมชนไปสู่การเป็นสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ต้องตระหนักถึงศักยภาพของหุ้นส่วนการพัฒนาเป็นสำคัญ เริ่มจากเรื่องที่ชุมชน

สามารถทำได้มาก แล้วจึงค่อยๆ พัฒนาเรื่องที่สามารถทำได้ปานกลางขึ้นมา ในส่วนที่เกินกำลังความสามารถของชุมชน หน่วยงานควรเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในลักษณะหุ้นส่วนกลางพัฒนาอยู่บนฐานความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างตอบแทนกันและได้รับประโยชน์ร่วมกัน

3.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ประเวศ วะสี (ญาณิศา ธนอมบุญ, 2547, น. 10) ได้ให้ความเห็นของการมีส่วนร่วมว่า ทุกองค์กรมีความสำคัญทั้งนั้น การคิดทั้งระบบจะมีปัญญาพอที่จะทำให้ระบบบูรณาการอยู่ได้ต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะการเรียนรู้อย่างเดียวไม่พอที่จะ Sustain ได้ ระบบต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ ไม่ใช่เข้าห้องเรียนร่วมกัน ต้องเป็น interaction learning through action คำนี้เป็นหัวใจสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดปัญญาในระบบ และทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ บัณฑิต อ่อนดำ (อนงค์ พัฒนจักร, 2535, น. 46) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีกับแนวคิดภาคปฏิบัติดังนี้

1. ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความต้องการด้วย
2. ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้
3. ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม
5. ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมิน

อาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) นับเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผล (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

จากการศึกษาพบว่ากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีการริเริ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยกระบวนการในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยการใช้เวทีชาวบ้านเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการของเวทีชาวบ้านนี้เป็นกระบวนการนำเอาปัญหา ความต้องการและยังรวมถึงแนวทางต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มาหาข้อสรุปเพื่อออกเป็นกฎกติกา เพื่อกำหนดให้เป็นมาตรการทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วม เช่น สมาชิกเข้าร่วมประชุมทุกครั้งร่วมกันช่วยแก้ปัญหาไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนา กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ รวมถึงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน โดยการใช้ข้อสรุปจากกระบวนการในรูปแบบเวทีชาวบ้านโดยได้กำหนดเป็นมาตรการทางสังคม หรือกฎระเบียบของชุมชนที่เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ปกครองคนในชุมชน ในกระบวนการนี้ก็ยังได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากสมาชิกกองทุนสวัสดิการถึงสมาชิกของชุมชน เช่น การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของกองทุน สมาชิกมีสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน สมาชิกมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการลงมติขอความเห็นหรือการเลือกคณะกรรมการของกองทุน กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน มีส่วนร่วมในขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาการทำงานในด้านต่างๆ ของกลุ่มกองทุนสวัสดิการในรูปแบบของการบริหารจัดการแบบคณะกรรมการโดยการเลือกตั้งจากสมาชิก คณะกรรมการจะประกอบไปด้วยฝ่ายต่างๆ โดยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่ง เช่น ประธานกองทุนและรองประธานมีบทบาทหน้าที่ คือ บริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประสานงานกับสมาชิก กรรมการ และบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรรมการฝ่ายการเงินกองทุนมีอำนาจเปิดบัญชี และฝาก ถอนเงินกองทุนจากบัญชีธนาคาร นำเงินฝากของสมาชิกเข้าบัญชีธนาคาร ในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน จัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน ฝ่ายจัดเก็บเงินฝากมีหน้าที่ให้บริการรับฝากเงินจากสมาชิก ในวันที่ 3 ของทุกเดือนจัดทำบัญชีรับฝากของสมาชิกทุกคน ให้เป็นปัจจุบัน นำเงินฝากจากสมาชิก ส่งให้คณะกรรมการฝ่ายการเงินในระหว่างวันที่ 3-6 ของทุกเดือน เป็นต้น ส่วนสมาชิกทุกคนก็มีส่วนร่วมในการจ่ายเงินออมวันละ 1

บาท ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกทุกคน กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนได้ให้ส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์ของสมาชิกโดยการผ่านมติในที่ประชุมของสมาชิกว่ารายได้ที่จะได้รับผลประโยชน์ตามข้อกำหนดของกองทุนสวัสดิการ การรับผลประโยชน์จากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนการรับผลประโยชน์ของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การรับผลประโยชน์ของสมาชิกในรูปแบบของสหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ร้านค้าชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนเกิดจากการนำผลกำไรจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน มาจัดตั้งเป็นสหกรณ์ร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าในรูปแบบสมาชิกโดยมีการปันผลกำไรจากการขายสินค้าให้แก่สมาชิกรวมถึงสินค้าของสมาชิกเองยังสามารถนำมาวางจำหน่ายได้ที่ร้านสหกรณ์ร้านค้า สมาชิกกองทุนสวัสดิการตำบลน้ำเกี๋ยนได้ มีส่วนร่วมในขั้นตอนของการประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของกองทุนไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรียกร้องให้คณะกรรมการกระทำหรืองดเว้นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกองทุน หรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่สมาชิกและกองทุน สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจการของกองทุนต่อคณะกรรมการ สิทธิในการขอตรวจสอบบัญชีและเอกสารกองทุนเพื่อทราบการดำเนินกิจการของกองทุน และยังรวมไปถึงคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่คณะกรรมการบริหารกองทุน เห็นว่ามีความเหมาะสมในการที่จะเป็นที่ปรึกษาและร่วมมีบทบาทในการบริหารกองทุน รวมถึงบทบาทในการตรวจสอบการบริหารงานและตรวจสอบระบบบัญชีของกองทุนปีละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม / สถานการณ์

จะเห็นได้ว่าสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนอย่างมากแต่ก็อยู่ภายใต้ข้อกำหนด บทบาทหน้าที่หน้าที่ของสมาชิกที่ว่าด้วยบทบาทของสมาชิกที่มีในการบริหารจัดการกองทุน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างที่สำคัญเช่น กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการริเริ่มวางแผนและดำเนินการในกิจการที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่รวมไปถึงการกำหนดการทำงานในอนาคตของสมาชิก กลุ่มและชุมชน กระบวนการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง การแสดงให้เห็นถึงความต้องการโดยสมัครใจ การมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยนเอง รวมถึงการตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์โดยร่วมกันในด้านความคิด การตัดสินใจ การวางแผนและการปฏิบัติ เป็นต้น

3.3 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาพบว่าหน่วยงานที่เข้ามาช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นประกอบไปด้วย องค์การบริหาร

ส่วนตำบลน้ำเกี๋ยนและสถานีอนามัยตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นองค์กรหลักที่ร่วมมือกันคอยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยนมาโดยตลอด จากการสังเกตของผู้ศึกษา ทั้งสถานีอนามัยและองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกองทุนสวัสดิการ รวมถึงเป็นศูนย์ประสานงานกองทุนอีกด้วย เพราะมีสถานที่ตั้งอยู่ติดกันและบุคลากรใน 2 องค์กรต่างก็มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น เป็นประธานกองทุน เป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น นอกจากสถานีอนามัยและองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลน้ำเกี๋ยนแล้วยังมีหน่วยงานที่คอยสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สถาบันจัดการทางสังคม (สจส.) และรวมไปถึงหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดน่าน ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในส่วนของกิ่งอำเภอภูเพียง และทางจังหวัดเองก็ให้ความร่วมมือและคอยดูแลประสานงานในด้านต่างๆ และยังรวมไปถึงองค์กรภาคีเครือข่ายชุมชนต่างๆ ที่เป็นองค์กรเครือข่ายขององค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณฐา แก้วเกตุ (2550) ได้ศึกษา การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนโดยหุ้นส่วนการพัฒนาหลายฝ่าย ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอ ภูเพียง จังหวัดน่าน สรุปได้ว่า ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนและบุคลากรของหน่วยงาน ในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้และรับบริการสวัสดิการที่มีอยู่ในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยยังคงมีส่วนร่วมในสวัสดิการแบบไม่เป็นทางการมากกว่า เริ่มจากการดูแลกันในครอบครัวเครือญาติ ที่อยู่บนฐานของความกตัญญูรู้คุณ ซึ่งประชาชนในตำบลน้ำเกี๋ยนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันอยู่แล้ว การขยายการช่วยเหลือดูแลกันมาสู่เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มจัดสวัสดิการเกิดขึ้นมากมายในชุมชน ทั้งที่หน่วยงานสนับสนุน และชุมชนจัดตั้งกันเองโดยมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมกลุ่มและชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้ให้และรับการหนุนเสริมจิตใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ดีแม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่คนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มก็มีความสามารถในการจัดสวัสดิการ และเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาได้มากเช่นกัน ซึ่งถือว่าเป็นศักยภาพความสามารถที่แฝงอยู่ในเครือข่ายการช่วยเหลือดูแลกันตามธรรมชาติ

นอกจากนี้สวัสดิการแบบเป็นทางการหลายเรื่องในชุมชนมาจากการมีส่วนร่วมของภาคฝ่ายต่างๆ ในชุมชน ภายใต้กระบวนการ บวรศ. ร่วมกับ อบต. และมีองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตคนตำบลน้ำเกี๋ยนเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน สิ่งที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด คือ การได้ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง สนับสนุนด้านสุขภาพที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัย การทำมาหากินและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประชาชนทำแล้วเห็นผล

การเปลี่ยนแปลงของตนเอง และผู้อื่นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นการดูแลที่เริ่มจากเรื่องใกล้ตัวออกไป นอกจากนี้ยังมีบริการด้านการศึกษา และด้านอาชีพ รายได้ ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานในชุมชน ทำให้เห็นการผสมผสานระหว่างสวัสดิการแบบเป็นทางการ และสวัสดิการแบบไม่เป็นทางการเข้าด้วยกัน แต่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงอยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามประชาชนและหน่วยงานยังคงมีศักยภาพความสามารถที่จะสร้างการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาาร่วมกันต่อไปได้ในอนาคต

ลักษณะสวัสดิการแบบบูรณาการที่ชุมชนมีความต้องการและสามารถทำได้มาก ซึ่งในหลายเรื่องได้มีการทำมาอยู่แล้ว และสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง คือ การจัดสวัสดิการด้านการหนุนเสริมจิตใจ ที่สอดคล้องการสร้างค่านิยมร่วมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา อันจะนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน โดยการจัดสวัสดิการด้านการสนับสนุนทางสังคมนั้นทำได้มากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากตำบลน้ำเกีฮามมีกิจกรรมกลุ่ม และชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่มาก และทำมาอย่างต่อเนื่องในขณะที่การจัดสวัสดิการด้านการดูแลตัวบุคคล ด้านการดูแลเรื่องการอยู่อาศัย ด้านการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน และด้านการตรวจตราเฝ้าระวังภัย สามารถทำได้ในลำดับต่อมา ส่วนหนึ่งมาจากการที่ชุมชนได้มีการกระตุ้น หนุนเสริมให้ตัวบุคคล ครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้านช่วยเหลือดูแลกัน รวมถึงการดูแลสาธารณประโยชน์ส่วนร่วมด้วย

ความต้องการเหล่านี้จะเกิดขึ้นจริงได้จากการที่ประชาชน และหน่วยงานในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งทุกคนมีความสามารถทำได้ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นแนวโน้มทิศทางการพัฒนาสวัสดิการในชุมชนไปสู่การเป็นสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ต้องตระหนักถึงศักยภาพของหุ้นส่วนการพัฒนาเป็นสำคัญ เริ่มจากเรื่องที่ชุมชนสามารถทำได้มาก แล้วจึงค่อยๆ พัฒนาเรื่องที่สามารถทำได้ปานกลางขึ้นมา ในส่วนที่เกินกำลังความสามารถของชุมชน หน่วยงานควรเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในลักษณะหุ้นส่วนกลางพัฒนาอยู่บนฐานความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างตอบแทนกันและได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ทั้ง 3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2544, น. 71-172) ได้สรุปแนวคิดสวัสดิการชุมชนได้ดังนี้

1) สวัสดิการชุมชนเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหา นับตั้งแต่ตระหนักถึงปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ตลอดจนการหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไข การตัดสินใจ ตลอดจนการดำเนินการและประเมินผลร่วมกัน

2) สวัสดิการชุมชนเกิดจากความสามารถในการดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือสนองตอบต่อความต้องการภายในชุมชนในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน

และมีรายได้และความมั่นคงของคนภายในชุมชน โดยทั้งนี้อาจมีการระดมทรัพยากรจากภายในและภายนอกมาใช้ในการดำเนินการสนองต่อความต้องการและปัญหา ซึ่งมีเป้าหมายนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนได้ในที่สุด

3) สวัสดิการชุมชนเกิดจากกิจกรรมการพัฒนาที่มีได้พัฒนาความมั่นคงด้านรายได้เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อพัฒนาด้านจิตใจในด้านคุณค่าของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) กิจกรรมสวัสดิการชุมชนจะดำเนินต่อไปได้ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่มีได้แยกคนออกจากวิถีชีวิตครอบครัวและชุมชนภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

5) วิวัฒนาการของสวัสดิการสังคมไทยในยุคดั้งเดิมนั้นมีรากฐานมาจากศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศาสนาพุทธได้หล่อหลอมให้คนไทยมีความเมตตากรุณาเอื้ออาทร พร้อมให้ความช่วยเหลือต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในขณะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมของชุมชนที่แฝงอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งหน้าที่ในการดูแลสวัสดิภาพและความสุขของสมาชิกที่พบได้เสมอในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การทำบุญ การลงแขกเกี่ยวข้าว การรักษาสาธารณะสมบัติร่วมกัน ระบบการจักเหมืองฝาย การรักษาสถาบันสาธารณะ การรักษาป่าชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจรวมเรียกได้ว่าเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันระหว่างชาวบ้านผ่านทางครอบครัวและชุมชน ในลักษณะของ “วัฒนธรรมพื้นบ้าน” ถือได้ว่าทำให้สวัสดิการชุมชนเป็นสวัสดิการที่มีจิตวิญญาณ

ในการจัดสวัสดิการชุมชนนั้นการดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีและยังนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ประสพการณ์ในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรเครือข่ายต่างๆ เป็นวิธีการการแก้ไขปัญหาในด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสวัสดิการชุมชน (ออมวันละบาท) ตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่าน ในปัจจุบัน